

SAVONIA

ammattikorkeakoulu

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

OPPVELVOLLISUUDEN OHJAUS- JA VALVONTAVASTUU ASUINKUNNISSA

Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva

TEKIJÄ Loviisa Silmäri

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Loviisa Silmäri	
Työn nimi Oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu asuinkunnissa - Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva	
Päiväys 16.8.2022	Sivumäärä/Liitteet 62/7
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion kaupunki, Lukiokoulutuksen tukipalvelut	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Uudistettu oppivelvollisuuslaki astui voimaan 1.8.2021 tuoden kunnille uusia vastuita ja velvoitteita oppivelvollisten ohjauksessa ja valvonnassa. Lakiin kirjattiin hakeutumisvelvoite peruskoulun jälkeisiin opintoihin, oppivelvollisuusikä korotettiin 18 ikävuoteen ja toisen asteen koulutuksesta säädettiin oppivelvollisille maksuton. Viimesijassa asuinkunnan vastuulla on ohjata ja valvoa oppivelvollisten oppivelvollisuuden toteutumista. Vastuu ilman opiskelupaikkaa olevasta oppivelvollisesta siirtyy asuinkunnalle peruskoulun tai toisen asteen oppilaitoksen tekemän Valpas-vastuuilmoituksen myötä. Asuinkunnan tehtävä on selvittää nuoren kokonaistilanne ja tuen tarpeet sekä ohjata oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen ja muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin.</p> <p>Kuntien on tullut tunnistaa uudet roolit ja tehtävät sekä reagoida uudistukseen nimeämällä kunnassa ohjaus- ja valvontavastuuta hoitava taho sekä huomioida lakiin liittyvät hallintopäätökset hallintosäännöissä. Kunnat ovat saaneet itsenäisesti päättää, kuinka oppivelvollisten ohjaus- ja valvontavastuu järjestetään kunnassa. Kuopion kaupunki perusti lakiuudistuksen myötä uuden oppivelvollisuusohjaajan toimen. Kuopiossa laajentuneen oppivelvollisuuden asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu on määritelty oppivelvollisuusohjaajan tehtäväksi.</p> <p>Tämän työelämän tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena oli jäsentää ja kirjata uuteen asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyviä työtehtäviä sekä kartoittaa työhön liittyviä käsityksiä, toiveita sekä odotuksia. Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen muodostavat asiantuntijuuden sosiaalinen luonne ja ammatillinen ohjaustyö. Lisäksi opinnäytetyötä taustoitettiin tehtäväkuvan kirjaamiseen liittyvällä teorialla. Tutkimusaineisto kerättiin maaliskuussa 2022 kahdella sähköisesti toteutetulla tutkimuskyselyllä. Kyselyt kohdennettiin valtakunnalliselle ohjaus- ja valvontavastaavien Valpas-verkostolle sekä Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan paikallisten yhteistyöverkoston ja sidosryhmien jäsenille. Kyselyihin vastasi yhteensä 36 työntekijää. Tutkimuskyselyiden tuottama aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä laadullisella sisällönanalyysillä.</p> <p>Opinnäytetyön tuloksissa korostuivat asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavan työhön liittyvä asiantuntijarooli ja asiantuntijuuden sosiaalinen luonne. Lain velvoittaman ohjaus- ja valvontatyön lisäksi työhön liittyy vahvasti verkosto- ja kehittämistyötä sekä konsultaatiota ja tiedottamista. Työ ja käytänteet kuntien välillä kuvautuvat moninaisina. Tutkimuksellisen kehittämistyön tuotoksena kirjattiin Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva, mihin jäsenettiin työhön liittyvät keskeisimmät työtehtävät.</p> <p>Oppivelvollisuuslain laajenemiseen liittyvää kehittämistyötä ja tutkittavaa on vielä paljon. Jatkotutkimusaiheina voidaan mainita muun muassa valtakunnallisesti yhtenäisten ohjausprosessien kehittäminen ja kirjaimiskäytänteiden yhdenmukaistaminen. Kuopiossa tulisi luoda käsikirja oppivelvollisuusohjaajan työhön sekä kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa opinnoista pudonneiden oppivelvollisten palveluprosesseja.</p>	
Avainsanat oppivelvollisuus uudistus, laajentunut oppivelvollisuus, asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu, sosiaalinen asiantuntijuus, ammatillinen ohjaustyö, tehtäväkuva	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme in Management and Development for Social and Health Care Professionals	
Author(s) Loviisa Silmäri	
Title of Thesis Guidance and supervision of compulsory education in the municipalities of residence - Job description of the compulsory education counsellor in Kuopio	
Date 16.8.2022	Pages/Appendices 62/7
Client Organisation /Partners General Upper Secondary Education Learning services of Kuopio City	
<p>Abstract</p> <p>The revised Compulsory Education Act entered into force on 1 August 2021, bringing new responsibilities and obligations to municipalities regarding the guidance and supervision of compulsory education. The law introduced an obligation to apply for post-primary education, the compulsory age for education was raised to 18 years of age, and upper secondary education was made free of charge. Lastly, the municipality is now responsible for the guidance and supervision of the fulfillment of the compulsory education of those required to attend school. The task of the municipality is to investigate the young person's overall situation and support needs, and to guide the pupil to apply for education and other appropriate services.</p> <p>Municipalities have had to identify new roles and tasks, and react to the reform by appointing a body in the municipality that is responsible for guidance and supervision. They have also had to take into account the administrative decisions related to the law, when making the administrative rules. The municipalities have been given the right to decide independently how the responsibility for the guidance and supervision of students is organized. In the city of Kuopio, the law reform made the decision-makers to establish a new position compulsory education counselor. In Kuopio, it is the responsibility of the compulsory education counselor to provide guidance and supervision in matters of extended compulsory education.</p> <p>The aim of this research was to structure and record work tasks related to the guidance and supervision responsibilities of the municipality, and to map out perceptions, wishes and expectations related to the task. The theoretical framework of the thesis is formed by the social nature of expertise, professional supervision and theory related to the purpose of the task description. The data was collected in March of 2022 with two electronically conducted research surveys. The surveys were addressed to the national Valpas network of guidance and supervision officers and to the members of the local cooperation networks and stakeholder groups of the compulsory education counsellor of Kuopio. A total of 36 employees answered the surveys. The material produced with the research questionnaires was analysed by material-based qualitative content analysis.</p> <p>The results of the thesis emphasized the expert role related to the work of the municipal guidance and supervision officer and the social nature of the expertise. In addition to the guidance and supervision work required by law, the work is strongly related to networking and development work, as well as consultation and information. Work tasks and practices in municipalities are diverse. As a result of the research and development work, the job description of the compulsory education counselor of Kuopio was recorded. There is still a lot of development work and research to be done related to the law reform. Topics for further research include the development of nationally uniform control processes and the harmonisation of recording practices. In Kuopio, a handbook for the work of a compulsory education counsellor should be created, and the service processes of students who have dropped out of studies should be developed in co-operation with various actors.</p>	
<p>Keywords</p> <p>compulsory education reform, extended compulsory education, guidance and supervision responsibility of the municipality of residence, social expertise, professional guidance work, job description</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	LAAJENNETTU OPPIVELVOLLISUUS	7
2.1	Oppivelvollisuusudistuksen taustaa ja tavoitteet	7
2.2	Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu	8
3	KUOPION KAUPUNGIN OPPIVELVOLLISUUSOHJAAJA	10
3.1	Asiantuntijuuden sosiaalinen luonne	10
3.2	Ammatillinen ohjaustyö	12
4	TEHTÄVÄNKUVAN LAATIMINEN	13
4.1	Tehtäväkuvan tarkoitus	13
4.2	Tehtäväkuvan kirjaaminen	13
5	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	15
6	TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN	16
6.1	Työelämän tutkimuksellinen kehittäminen	16
6.2	Kvalitatiivinen tutkimusote	16
6.3	Aineistonkeruu	17
6.4	Aineiston analysoiminen	21
7	TULOKSET	26
7.1	Asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevat työntekijät	26
7.2	Oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkostot ja sidosryhmät	31
8	POHDINTA	35
8.1	Tutkimuskysymyksen muokkaaminen	35
8.2	Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva	35
8.3	Kehittämistyö ja asiantuntijuus osana asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavan työtä	38
8.4	Kuopion Ohjaamon asemoituminen oppivelvollisuusohjaajan työhön	39
8.5	Kehittämistyöhön liittyvät eettiset- ja luotettavuuskysymykset	40
8.6	Kehittämistyön merkitys ja jatkotutkimusaiheet	42
	LÄHTEET	46
	LIITE 1: ASUINKUNNAN OHJAUS- JA VALVONTAVASTAAVAT-SAATEKIRJE	49
	LIITE 2: ASUINKUNNAN OHJAUS- JA VALVONTAVASTAAVAT-KYSELYLOMAKE	50
	LIITE 3: ASUINKUNNAN OHJAUS- JA VALVONTAVASTAAVAT-TIETOSUOJASELOSTE	52
	LIITE 4: YHTEISTYÖVERKOSTOT JA SIDOSRYHMÄT-SAATEKIRJE	55

LIITE 5: YHTEISTYÖVERKOSTOT JA SIDOSRYHMÄT-KYSELYLOMAKE	56
LIITE 6: YHTEISTYÖVERKOSTOT JA SIDOSRYHMÄT-TIETOSUOJASELOSTE	58
LIITE 7: KUOPION KAUPUNGIN OPPIVELVOLLISUUSOHJAAJAN TEHTÄVÄNKUVA.....	61

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä	23
TAULUKKO 2: Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja käsitteellistämisestä	25
TAULUKKO 3: Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavien keskeisimmät lakisääteiset työtehtävät	28
TAULUKKO 4: Muut oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät työtehtävät.....	30
TAULUKKO 5: Oppivelvollisuusohjaajan kanssa tehty yhteistyö	32
TAULUKKO 6: Oppivelvollisuusohjaajan työhön kohdistuvat kehitysajat ja toiveet.....	33

1 JOHDANTO

Lokakuussa 2020 hallitus pääministeri Sanna Marinin johdolla jätti eduskunnalle esityksen oppivelvollisuuslain uudistamisesta. Suomessa kaikkia lapsia koskeva oppivelvollisuus on astunut voimaan vuonna 1921 säädetyn oppivelvollisuuslain myötä. Hallituksen tavoitteena oli päivittää satavuotias oppivelvollisuuslaki vastaamaan nyky-yhteiskunnan ja -työelämän vaateita sekä nostaa suomalaisten koulutus- ja osaamistasoa. Peruskoulun oppimäärä ei vastaa nykyisen työelämän vaatimuksia. Työelämä vaatii korkeampaa koulutus- ja osaamistasoa, jotka voidaan saavuttaa tukemalla koulutuspolkujen jatkumista peruskoulusta toiselle asteelle. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen parantaa työllistymismahdollisuuksia, edistää työelämään kiinnittymistä ja avaa mahdollisuuksia jatko-opintoihin. Lisäksi laajennetulla oppivelvollisuudella pyritään kaventamaan oppimiseroja ja eriarvoisuutta. Oppivelvollisuuden laajentuminen, maksuton toisen asteen koulutus sekä opinnoissa saatavan tuen vahvistaminen lisää tasa-arvoa ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia pärjätä elämässä. (HE 173/2020 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, 3.)

Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen ja uusi oppivelvollisuuslaki säädettiin joulukuussa 2020. Kokonaisuudessaan oppivelvollisuuslakiuudistus astui voimaan 1.8.2021. Uudistuksen myötä oppivelvollisuusikä korotettiin 16 ikävuodesta 18 ikävuoteen ja toisen asteen opinnoista tuli oppivelvollisille maksuttomia sen vuoden loppuun saakka, kun oppivelvollinen täyttää 20-vuotta. Laki määrittelee ja vahvistaa oppilaitosten ja kunnan ohjaus- ja valvonta vastuuta. Lakiuudistuksen myötä kunnan vastuuta oppivelvollisuuden suorittamisen valvonnassa ja ohjauksessa lisättiin. Laki ei kuitenkaan määrittele tarkkalinjaisesti kuntien valvonta- ja ohjausvastuun toteuttamista. Valvonta- ja ohjauskysymykset on jätetty jokaisen kunnan itsensä ratkaistavaksi. Kuopion kaupungilla kunnan toteuttamaan valvonta- ja ohjausrooliin perustettiin uusi oppivelvollisuusohjaajan toimi. Oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan kehittäminen on osa lakiuudistukseen reagoimista ja uusien toimintamallien luomista kuntaan.

Opinnäytetyön tilaajana toimii Kuopion kaupungin Kasvun ja oppimisen palvelualueen Lukiokoulutuksen tukipalvelut. Opinnäytetyön tavoitteena on työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä jäsentää ja kirjata auki Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva. Tarkoituksena on kartoittaa kyselyiden avulla valtakunnallisesti kunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden keskeisempiä työtehtäviä ja kuulla paikallisesti yhteistyöverkoston edustajien käsityksiä sekä toiveita Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan työnkuvaan liittyen. Kehittämistyötä ohjaa kaksi tutkimuskysymystä: 1. Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät lakisääteiset työtehtävät? ja 2. Millaisia ovat oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkoston ja sidosryhmien edustajien käsitykset oppivelvollisuusohjaajan työstä ja millaisia kehitysideoita sekä toiveita työhön kohdistuu?

Kehittämistyö on ajankohtainen. Valtakunnallisesti on nähty tarve kehittää kuntien valvonta- ja ohjausvastuussa olevien työntekijöiden työtä ja tehtäväkuvia. Opinnäytetyön tuottamia tuloksia voidaan hyödyntää kunnissa tehtävässä kehittämistyössä, tehtäväkuvien kirjaamisessa, työn näkyväksi tekemisessä ja yhteistyön rakentamisessa eri toimijoiden kanssa. Oppivelvollisuusohjaajan nimitys on käytössä ainoastaan Kuopiossa, joten valtakunnallisella tasolla tehtävää tarkasteltaessa opinnäytetyössä käytetään ilmaisua ”kunnan ohjaus- ja valvontavastaava”.

2 LAAJENNETTU OPPIVELVOLLISUUS

Eduskunta hyväksyi 15.12.2021 hallituksen esityksen oppivelvollisuuslaista (1214/2020) ja siihen liittyvät muutoslait (1215/2020–1243/2020). Uudistuksen tavoitteena on päivittää oppivelvollisuuslaki vastaamaan nyky-yhteiskunnan ja -työelämän vaateisiin ja mahdollistaa kaikille toisen asteen tutkinto. Uudistuksella pyritään nostamaan koulutus- ja osaamistasoa, kaventamaan oppimiseroja ja lisäämään koulutuksellista tasa-arvoa pidentämällä oppivelvollisuutta ja tarjoamalla lain piirissä oleville oppivelvollisille maksuton toisen asteen koulutus. Laajentunut oppivelvollisuus astui voimaan 1.8.2021 ja se tulee käytäntöön ikäluokka kerrallaan. (Eduskunta 2021.) Uudistuksen myötä oppivelvollisuus laajeni koskemaan perusopetuksen jälkeistä toisen asteen koulutusta ja oppivelvollisuusikää korotettiin 16-ikävuodesta 18-ikävuoteen. Laki velvoittaa peruskoulun päättävää hakeutumaan toisen asteen opintoihin tai perusopetuksen ja toisen asteen väliin jäävään nivelvaiheen koulutukseen. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18-vuotta tai suorittaa tätä ennen toisen asteen tutkinnon. (HE 173/2020 vp, Esityksen pääasiallinen sisältö.)

2.1 Oppivelvollisuus uudistuksen taustaa ja tavoitteet

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen Osallistava ja osaava Suomi -hallitusohjelman (2019) tavoitteena on rakentaa sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Tavoitteet on kirjattu strategisiksi kokonaisuuksiksi, joista yksi on Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden yhteiskunta. Strategia tähtää koulutus- ja osaamistason nostamiseen, oppimiserojen kaventamiseen, koulutuksellisen tasa-arvon lisäämiseen, lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseen, yhteiskunnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämiseen sekä koulutuksen, tutkimuksen ja investointien kansainvälisyyden houkuttelevuuden kasvattamiseen. (Valtioneuvoston julkaisu 2019:31, 163–170.) Oppivelvollisuus uudistus tukee strategiaa. Uudistuksen tavoite on koulutus- ja osaamistason nostaminen sekä toisen asteen tutkinnon mahdollistaminen kaikille (HE 173/2020 vp, 1). Koulutason nostamiseen tähtäävät toimenpiteet edistävät nuorten yhteiskuntaan kiinnittymistä ja ehkäisevät syrjäytymistä (HE 173/2020 vp, 94).

Talouspoliittisen arviointineuvoston antama selvitys (2018, 1) lakiuudistuksen nostamisen lähtökohdista ja mahdollisista vaikutuksista nostaa esiin ilman toisen asteen koulutusta olevien heikon aseman työmarkkinoilla. Vuonna 2015 16 prosentilla alle 25-vuotiaista oli ainoastaan perusasteen koulutus. Koulutustasolla on tilastollinen yhteys työllistymiseen, mikä näkyy vain perusasteen suorittaneiden osalta yli kaksi kertaa suurempana työttömyysasteena toisen asteen suorittaneisiin verrattuna. Vuonna 2013 Suomessa syntyneistä ja vain peruskoulun suorittaneista 25-vuotiaista 40 % prosenttia oli koulutuksen ja työelämän ulkopuolella. (Seuri, Uusitalo & Virtanen 2018, 5)

Oppivelvollisuuden jatkamisella 18-vuoteen edistetään peruskoulun jälkeisiin jatko-opintoihin hakeutumista ja ennaltaehkäistään opintojen keskeyttämistä sekä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä. Opiskelijan opintoihin kiinnittyminen ennaltaehkäisee opintojen keskeyttämistä. Opintoihin kiinnittymistä voidaan tukea oppilaitoksen henkilöstön ohjauksen ja erityisen tuen osaamisen kehittämällä sekä tiedonsiirron tehostamisella nivelvaiheissa (HE 173/2020 vp, 37, 43).

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden ja koulutukseen osallistuvien nuorten välillä on havaittu ominaisuuksia, jotka selittävät koulutustasoa. Nuoren peruskoulun arvosanoilla, sukupuolella, äidinkielellä sekä vanhempien koulutus- ja tulotasolla on yhteys koulutuksen ulkopuolelle jäämiseen (Seuri ym. 2018, 23–24). Toiviainen (2019) nostaa väitöskirjassaan esiin toisen asteen koulutusvalintojen ”pakkoajoituksen” ja valinnan mahdollisuuden näennäisyyden. Eniten toisen asteen koulutusvalintojen tekemistä ohjaavat arvosanat. Kouluavosanat eivät kuitenkaan huomioi yksilön vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita tai elinympäristöstä saamia resursseja. Peruskoulun jälkeisen toisen asteen kouluvalintojen ”pakkoajoitus” ja institutionaaliset polut eivät anna haastavassa elämäntilanteessa olevalle nuorelle mahdollisuutta oman suunnan selkiyttämiseen. Näiden nuorten kohdalla laadukkaan, nuoren toimijuutta sekä omaehtoista päätöksentekoa tukevan, ammatillisen ohjaustyön merkitys korostuu. (Toiviainen 2019, 87.)

Oppivelvollisuuden nostaminen on vain yksi keino koulutuksen ulkopuolelle jääneiden heikon aseman parantamiseen, mutta uudistus edistää riskiryhmien tunnistamista ja samalla muiden tarvittavien tukitoimien käyttöönottoa ja vaikuttavuutta (Seuri ym. 2018, 6–7). Oppivelvollisuus uudistuksen vaikutuksia seurataan säännönmukaisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut lain toimeenpanolle seurantasuunnitelman vuosille 2021–2024, mihin on listattu seurantakohteet, toteutus ja aikataulu (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45, 9). Uudistuksen vaikutuksia raportoidaan säännöllisesti. Opetushallituksen marraskuussa 2021 julkaiseman tilaston perusteella voidaan alustavasti arvioida lakiuudistuksen vaikutuksia peruskoulun jälkeisiin opintoihin. Marraskuussa 2021 peruskoulun päättäneistä vain 664 oppivelvollista oli ilman toisen asteen opiskelupaikkaa, kun vastavasti vuonna 2020 luku oli 2708. Näyttäisi, että oppivelvollisuus uudistuksen myötä peruskoulun päättäneet ovat hakeutuneet ja päässet jatko-opintojen pariin aiempaa paremmin. (Opetushallituksen tiedote 23.11.2021.)

2.2 Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu

Lakiuudistus toi kunnille ja koulutuksen järjestäjille uusia tehtäviä ja velvoitteita. Laissa säädetään asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta, mitä kunnilla ei ole aiemmin ollut. (Kuntaliitto 2021, Yleiskirje 3/2021, Oppivelvollisuuden laajentaminen.) Laissa asuinkunnaksi määritellään se kunta, jonka alueella oppivelvollinen tosiasiallisesti asuu. Joissain tapauksissa oppivelvollisen koti- ja asuinkunta voivat olla eri. Valvonta- ja ohjausvastuu on asuinkunnalla, ei kotikunnalla. Lainsäädännön velvoittamia asuinkunnan uusia tehtäviä ovat kuntailmoitusten vastaanottaminen, vailla koulupaikka olevien tai opintonsa keskeyttäneiden oppivelvollisten ohjaus, kokonaistilanteen ja tuen tarpeiden selvittäminen sekä hallintopäätösten tekeminen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisestä ja opiskelupaikan osoittamisesta. Asuinkunnan uusia tehtäviä ja velvoitteita ei ole määritelty laissa tietyn tahon toteutettavaksi vaan kunnat itsenäisesti päättävät, kuinka ohjaus- ja valvontavastuu kunnassa järjestetään. (Sirvio 2021, 13–16.) Kuntien on tullut tunnistaa uudet roolit, tehtävät ja velvoitteet sekä huomioida ne palvelurakenteissa ja hallintosäännöissä (Kuntaliitto 2021, Yleiskirje 3/2021, Oppivelvollisuuden laajentaminen).

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu alkaa, kun oppivelvollisesta on tehty oppivelvollisuuslaissa tarkoitettu ilmoitus kunnalle (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020, 3 luku 14 §). Ilmoitukset vailla koulu- paikkaa olevista oppivelvollisista otetaan vastaan oppivelvollisuuden seuranta- ja valvonta järjestelmä Valpaksen kautta. Oppivelvollisuuslaissa asuinkunnalle säädettyjä tehtäviä ja velvoitteita ovat: koulutuksen ulkopuolella olevien oppivelvollisten ohjaus- ja valvonta (Oppivelvollisuuslaki 3 luku 14 §), määräaikaisten ja toistaiseksi voimassa olevien oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämispäätösten tekeminen (Oppivelvollisuuslaki 2 luku 7 §) ja opiskelupaikan osoittaminen oppivelvolliselle soveltuvimmasta nivelvaiheen koulutuksesta (Oppivelvollisuuslaki 3 luku 15 §). Oppivelvollisen asuinkunta ohjaa ja valvoo oppivelvollisuuden suorittamista aina silloin, kun ohjausta ja valvontaa ei ole säädetty muun toimijan tehtäväksi. Kunnan tehtävä on ohjata oppivelvollista hakeutumaan hänelle soveltuvaan koulutukseen sekä muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin. Oppivelvollisen kokonaistilanne ja tuen tarpeet selvitetään aina yhteistyössä oppivelvollisen sekä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajan kanssa. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu päättyy oppivelvollisen siirryttyä suorittamaan oppivelvollisuutta. (Oppivelvollisuuslaki 3 luku 14 §.)

Tarvittaessa oppivelvollista ja hänen huoltajaansa tai laillista edustajaa ohjataan hakemaan oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämistä (Oppivelvollisuuslaki 2 luku 7 §). Keskeyttämisen perusteita ovat oppivelvollisuuden suorittamista estävä pitkäaikainen sairaus tai vamma, äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaa, vähintään kuukauden mittainen tilapäinen ulkomailla oleskelu ja oppivelvollisuuden suorittamisen estävä elämäntilanteeseen liittyvä muu painava syy (Oppivelvollisuuslaki 2 luku 7 §). Keskeytyspäätös tehdään aina oppivelvollisen tai huoltajan anomuksen perusteella. Jos oppivelvollinen ei ole kirjoilla oppilaitoksessa, päätöksen tekee asuinkunta. Päätös tehdään määräaikaiseksi ja oppivelvollisen tilannetta tarkastellaan uudestaan määräajan täytyessä. Oppivelvollisuus voidaan keskeyttää toistaiseksi ainoastaan, jos oppivelvollisuuden suorittamista estävä pitkäaikainen sairaus tai vamma on luonteeltaan pysyvä. (Oppivelvollisuuslaki 2 luku 7§; Sirvio 2021, 19–20.)

Oppivelvollisuuslaissa (3 luku 15 §) säädetään asuinkunnan velvollisuudesta osoittaa oppivelvolliselle opiskelupaikka. Jos oppivelvollinen ei ole hakeutunut tai saanut koulupaikkaa kunnalle annetun kahden kuukauden selvitys- ja ohjausajan puitteissa, hänelle osoitetaan koulupaikka soveltuvimmasta tutkintoon valmentavasta koulutuksesta (TUVA) tai itsenäiseen elämään valmentavasta koulutuksesta (VALMA). Koulutuspaikan soveltuvuudessa huomioidaan alueen koulutustarjonta, etäisyys, kulkuyhteydet, erityisen tuen tai vaativan erityisen tuen tarve sekä henkilökohtaiset toiveet. Osoittamis- päätöstä tehdessä kuullaan oppivelvollista, huoltajaa tai muuta laillista edustajaa sekä koulutuksen järjestäjää, jonka opiskelijaksi oppivelvollinen ollaan osoittamassa. Koulutuksen järjestäjän velvollisuus on ottaa vastaan oppilaitokseen osoitettu oppivelvollinen ja oppivelvollisen on viipymättä aloitettava opinnot hänelle osoitetussa opiskelupaikassa.

3 KUOPION KAUPUNGIN OPPIVELVOLLISUUSOHJAAJA

Kuopion kaupungissa laajentuneen oppivelvollisuuden asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu on määritelty oppivelvollisuusohjaajan tehtäväksi. Oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvassa yhdistyvät ammatillinen ohjaustyö ja asiantuntijuus. Oppivelvollisuusohjaaja toimii alueellisena oppivelvollisuuden asiantuntijana sekä ohjaa ja valvoo oppivelvollisuuden toteutumista kunnassa. Menestyksellinen suoriutuminen työssä edellyttää laaja-alaista verkostotyötä, sensitiivistä ammatillista ohjausotetta, lain tuntemusta sekä kykyä jakaa tietoa sidosryhmille. Työn edellytyksenä ovat työntekijän vahva verkosto-osaaminen ja sosiaaliset taidot. Oppivelvollisuusohjaajan työn kaksijakoisuuden vuoksi tehtävänkuvaa määrittelevät kaksi käsitettä: sosiaalinen asiantuntijuus ja ammatillinen ohjaustyö.

3.1 Asiantuntijuuden sosiaalinen luonne

Liisa Jurmu (2021) on tutkinut väitöskirjassaan kuntien muutosta tiedon ja asiantuntijuuden näkökulmasta. Asiantuntijuus on käsitteenä laaja ja sitä voidaan lähestyä monesta eri näkökulmasta. Asiantuntijuudella on kognitiivinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Kognitiivisesti tarkasteltuna asiantuntijuus käsittää osaamisen ja oppimisen. Asiantuntijan erityisosaaminen rakentuu tietopohjasta ja kyvystä soveltaa tietopohjaa ongelmanratkaisutilanteissa. (Jurmu 2021, 41.) Tämän päivän työelämässä asiantuntijuudessa tietopohjan ja osaamisen lisäksi enenemässä määrin korostuu asiantuntijuuden kollektiivinen eli yhteisöllinen luonne. Työelämää kehitetään ja monimutkaisia haasteita ratkotaan yhteistyössä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Työelämässä ei enää riitä ainoastaan yhteistyön tekeminen vaan haasteiden ratkaiseminen edellyttää eri koulutustaustan omaavien asiantuntijoiden tavoitteellista uuden kollektiivisen tiedon rakentamista. (Jurmu 2021, 44; Koivunen 2009, luku 1; Parviainen 2006, 165–166.) Kukin asiantuntija jakaa omaa erityisosaamistaan edistääkseen yhteistä päämäärää. Asiantuntijuuden kollektiivinen luonne edellyttää asiantuntijalta hyviä vuorovaikutus-, yhteistyö- ja viestintätaitoja sekä kykyä verkostoitua ja rakentaa sosiaalista pääomaa. Yksittäisen työntekijän asiantuntijuuden sijaan, asiantuntemus voidaan nähdä jaettuna yhteisön ominaisuutena. (Jurmu 2021, 44.)

Jurmun (2021, 85) tutkimuksissa kuntien asiantuntijatyössä keskeisimpinä osaamisalueina näyttäytyvät tiedon hyödyntämisen taidot, viestintä- ja vuorovaikutustaidot, verkostoitumistaidot, muutostilanteiden hoitaminen, johtaminen ja kokonaisuuksien hoitaminen. Asiantuntijan substanssiosaamisen merkitys on muuttunut tiedon saatavuuden ja työelämän jatkuvan muutoksen myötä. Tieto on entistä helpommin saatavilla ja kaikkien saavutettavissa. Ratkaisevin taito on kyky hyödyntää tietoa ja löytää olennaiset asiat tietomassan joukosta. Muuttuvissa tilanteissa jatkuva oppiminen sekä viestintä ja vuorovaikutus korostuvat. Tiedolla operointi on asiantuntijatyön ydinosaa. (Jurmu 2021, 85.)

Koivusen (2007) artikkelissa nostetaan esiin yksilöllisten ominaisuuksien rinnalle organisaation rakenteiden ja johtamisen vaikutus kollektiivisen asiantuntijuuden kehittymiseen. Usein kollektiivinen asiantuntijuus rakentuu asiantuntijalähtöisesti, mutta myös organisaatio tasolla voidaan edistää kollektiivisen asiantuntijuuden syntymistä ja vahvistumista (Koivunen 2007, luku 8). Kollektiivisen asiantuntijuuden rakentumiselle voidaan luoda hedelmällinen maaperä tunnistamalla työntekijöiden

asiantuntemus, vahvistamalla yhteisöllisiä työkäytänteitä, ylläpitämällä joustavia rakenteita, kannustamalla tiedon jakamiseen, hyödyntämällä narratiiveja, tunnistamalla prosessin esteettisiä ominaisuuksia, huomioimalla yksilöllisyys ja autonomia ja tarjoamalla aihioita tiedon jakamiselle esimerkiksi yhteiskäyttöisten tilojen tai projektien muodossa (Koivunen 2007, luku 7).

Kimmo Saaristo (2002) lähestyy väistökirjassaan asiantuntijuutta avoimen asiantuntijuuden näkökulmasta. Saaristo suuntaa asiantuntijuuden määrittelyä instituutioihin sijoittuvien ja tieteeseen sidottujen professionaalisten roolien sijaan vuorovaikutuksessa syntyvään sosiaaliseen asemaan. Asiantuntija ei ole ammatti vaan asiantuntijuus voidaan nähdä sosiaalisena asemana, mikä perustuu julkisluonteeseen, kommunikaatioon ja luottamukseen (Saaristo 2000, 139). Tällainen uudenvuodenlainen avoin asiantuntijuus rakentuu tilannekohtaisen toiminnan sekä kumppanuuden kautta asiakkaan ja muiden toimijoiden asiantuntemusta kunnioittaen (Toikko & Rantanen 2009, 53).

Aina valmiiden vastausten antaminen ei ole asiantuntemusta. Asiantuntija antaa tukea ja suuntaviivoja epävarmoissa tilanteissa, mutta ei automaattisesti lisää varmuutta, vakautta tai poista tietämättömyyttä. Asioiden ja ilmiöiden kyseenalaistamisella pyritään näkökulmien vaihtamiseen ja asioiden uudelleen arvioimiseen, mikä voi tuoda helpotusta tilanteeseen ja vapauttaa umpikujasta. (Eräsaari 2002, 26.) Avoin asiantuntemus edellyttää kommunikaatiota, halua osallistua ongelmien ratkaisemiseen, uskoa omaan tietämykseen ja siihen, että sillä on merkitystä ja sitä kuullaan (Saaristo 2000, 153). Avoimen asiantuntijuuden kommunikaatioon liittyy selkeys ja ymmärrettävyys. Asiantuntija tulee ilmaista tulokset, ehdotukset ja asiantuntijamielipiteet niin, että yleisön on mahdollista ottaa ne vastaan. (Eräsaari 2002, 32.)

Asiantuntijan ja maallikon välistä kynnystä tulee madaltaa ja institutionaalisia hierarkioita murtaa. Kuka vain voi olla asiantuntija, jos hänellä on osoittaa erityisiä taitoja tai tietämyksiä tietoa käsittelevästä asiasta. (Eräsaari 2002, 32) Asiantuntijuus on sosiaalisesti tuotettua erityisosaamista, mikä syntyy kommunikaation ja neuvottelun myötä (Saaristo 2000, 152). Nykyajan kompleksisten toimintaympäristöjen haasteisiin vastaava avoin asiantuntijuus pyrkii raja-aitojen madaltamiseen, rajojen ylittämiseen, asiantuntijoiden verkostoitumiseen ja yhteistyöhön (Toikko & Rantanen 2009; 53).

Veivo ja Mäntykivi (2021, 16) kirjoittavat pedagogisesta konsultaatiosta osana erityisopettajan työtä. Tutkimusten valossa erityisopettajan pedagoginen konsultaatio nähdään opettajan työtä tukevana yhteistyönä ja osaamisen jakamisena sekä osana koulujen toimintakulttuurien kehittämistä. Oppilaitoksen sisäisessä konsultaatiossa eri toimijat ovat tasa-arvoisessa asemassa, ja konsultaatio perustuu dialogiin sekä reflektioon. Konsultaatio perustuu yhteisölliseen oppimiseen, missä osaamista jaetaan ja ratkaisut löydetään yhteisen keskustelun tuloksena. (Veivo & Mäntykivi 2021, 20.)

3.2 Ammatillinen ohjaustyö

Ammatillista ohjaustyötä tehdään erilaisista lähtökohdista ja erilaisin tavoittein. Ohjausta voidaan muun muassa toteuttaa oppilaitoksissa, sosiaalipalveluissa, työvoimatoimistossa, maahanmuuttopalveluissa, terveydenhuollossa ja kolmannella sektorilla. Ammatillisella asiakkaan ohjauksella pyritään esimerkiksi nuoren ura- ja elämänsuunnittelun, kuntoutumisen, kotoutumisen, elämänhallinnan, verkostojen tai toimijuuden vahvistamiseen (Onnismaa 2011, 19–21).

Ammattimaisen ohjauksen erottaa tavallisesta arkipäiväisestä keskustelusta koulutuksen- ja kokemuksen myötä saadut ohjaus- ja neuvontataidot. Ammatillisella on erikoisosaamista asiakasryhmänsä neuvonnassa ja ohjaamisessa. Vaadittavan ydinosaamisen avulla ohjaajalla on tarvittava tieto, taito ja suhteuttamistavat asiakkaan kohtaamiseen. (Onnismaa 2011, 21–22.) Asiakasryhmänä etenkin nuoret ovat ohjaustyössä sensitiivisessä asemassa. Nuorten elämään osuu useita nivelkohtia, joissa tulee tehdä suuria omaa elämää ja tulevaisuutta viitoittavia päätöksiä (Mäkinen 2015, 109). Nuoret tarvitsevat tiivistä ohjausta elämän nivelvaiheissa siirtyessään esimerkiksi peruskoulusta toisen asteen opintoihin tai koulumaailmasta työelämään. Nivelvaiheiden siirtymiin liittyy suurempi riski ja putoamisen vaara (Kauppila & Kauppila 2015, 30). Siirtymävaiheissa ja solmukohdissa ihminen tarvitsee tukea toimijuuden vahvistamiseen. Siirtymävaiheisiin liittyy epävarmuutta, mikä saa yksikön kyseenalaistamaan omaa kyvykkyyttään tehdä valintoja ja toteuttaa niitä. Vaihtoehtojen ja mahdollisuuksien pohdinnalle kaivataan kaikupohjaa, mitä voidaan tarjota ohjauksen avulla. (Åkerbland 2015, 141.)

Sanna Toiviainen (2019) on tutkinut väitöskirjassaan koulutuksen ja työelämän marginaalissa olevien nuorten toimijuutta ja heidän kanssaan tehtävää ammatillista ohjaustyötä. Tutkimus on toteutettu Pohjois-Karjalan Ohjaamossa ja Avoimen ammattiopistossa. Kohderyhmänä ovat olleet 17–24-vuotiaat Ohjaamon ja Avoimen ammattiopiston nuoret sekä heidän ohjaajansa. Tutkimuksen tuloksista nousee esiin seikkoja, jotka on syytä huomioida ammatillisessa ohjaustyössä. Eri instituutioissa tapahtuvaan ohjaustyöhön liittyy aina vallan ja tiedon välineitä, joilla voidaan vaikuttaa ohjattavan elämänsuuntaan ja häntä koskeviin päätöksiin. Ohjauksellista työtä tekevien työntekijöiden tulee tiedostaa, kuinka oman toimikentän säädökset- ja toimintakulttuuri vaikuttavat sekä rajaavat työtä, mutta myös se, kuinka näiden rajoissa voidaan toimia yksilön tilanne huomioiden. Jäykät rakenteet, aiemmin syntyneet huonot kokemukset, nuoren sen hetkisestä elämäntilanteesta kaukaiset ja epärealistiset institutionaalisesti asetetut tavoitteet sekä kontrolliin ja sanktioihin perustuva ammatillinen ohjaus voivat etäännyttää ohjattavaa palveluverkostosta. Kohtaaminen, ohjauksen dialogisuus, yhdessä tekeminen, kuunteleminen, auttaminen ja asioiden yhdessä hoitaminen edistävät ohjaukseen kiinnittymistä ja nuoren omaa toimijuutta. (Toiviainen 2019, 73–75 & 83)

Ammatillisen ohjaustyön tavoitteena on vahvistaa nuoren toimijuutta elämän nivelvaiheissa ja solmukohdissa. Ammatillinen ohjaaja voi vahvistaa nuoren toimijuutta ymmärtämällä nuoren yksilöllistä tilannetta ja vahvistamalla osallisuutta omissa asioissa. Työntekijältä edellytetään kykyä hienovaraiseen ja reagoivaan vuorovaikutukseen nuoren kanssa sekä ohjaustaitoja. Nuoren oma kertomus ja kokemus elämänkaarestaan ja vallitsevasta tilanteestaan tulee kuulla. Ammatillisen ohjauksen tukevana nuori voi uudelleenrakentaa omaa narratiiviaan ja muuttaa sen suuntaa. (Mäkinen & Vanhalakka-Ruoho 2017, 183.)

4 TEHTÄVÄNKUVAN LAATIMINEN

4.1 Tehtävänkuvan tarkoitus

Kirjallisuudessa työn sisällön kuvaamisesta käytetään useita eri termejä kuten työnkuva, toimenkuva tai tehtävänkuvana, jotka ovat kaikki toistensa synonyymeja. Tässä opinnäytetyössä työn sisällön kuvaamisesta käytetään termiä tehtävänkuvana.

Arthur (2006, 83) määrittelee tehtävänkuvan ensisijaiseksi tarkoituksesi työn olennaisempien tehtävien koostamisen. Tehtävänkuvana selventää työntekijän roolia organisaatiossa ja hänen tekemäänsä työhön kohdistuvia odotuksia. Kirjattua tehtävänkuvana voidaan hyödyntää aina työntekijän rekrytoimisesta työsuhteen päättymiseen. Se ohjaa työpaikkailmoituksen laatimista, haastatteluja, työntekijän valintaa, uuden työntekijän perehdyttämistä, suoritusten arviointia, palkkausta, työntekijän kehittämistä ja kouluttamista sekä työtodistuksen kirjaamista. (Arthur 2006, 83.)

Helsilä (2009, 56) listaa tehtävänkuvien kirjaamista puoltavia ja vastustavia argumentteja. Tehtävänkuvan määrittelyminen kiteyttää työntekijään kohdistuvat odotukset ja selkeyttää tavoitteet, valtuudet, toiminta alueen sekä kehittämisen tarpeet. Näin ollen tehtävänkuvat ovat hyvä pohja kehityskeskusteluille. Tehtävänkuvia kirjatessa ja verratessa voidaan havaita työtehtävien päällekkäisyyttä tai ettei jonkin tehtävän hoitamiseen ole osoitettu riittävästi resursseja. Organisaatio voi karsia päällekkäistä työtä ja tehostaa toimintaa viestittämällä tehtävien tärkeyden tehtävähierarkioina. Hyötyjen lisäksi työehtosopimuksien palkkausjärjestelmät vaativat tehtävänkuvien kirjaamisen. (Helsilä 2009, 56.) Tehtäväkohtainen palkkaus perustuu tehtävän vaativuuteen ja tehtävän vaativuuden arviointi edellyttää kirjattua tehtävänkuvana, mihin on kirjattu tehtävän tarkoitus, olennaisin sisältö ja keskeiset tehtäväkokonaisuudet (Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus 2020–2021, 2 luku 9).

Tehtävänkuvan laatimista ei aina nähdä hyvänä tai tarpeellisena. Helsilä (2009, 56) on listannut tehtävänkuvia vastustavien pääargumentteja. Tehtävänkuvat nähdään jäykistävän organisaatiota sekä kahlitsevan luovuuden ja muutoksen. Työ muotoutuu tekijänsä sekä tilanteen mukaan, minkä vuoksi tehtävänkuvia tulisi päivittää säännöllisesti. Tehtävänkuvien pitäminen ajan tasalla on työlästä. Työntekijän tehtävä on edistää organisaatiota menestymään, mikä edellyttää työstä innostumista, itsensä kehittämistä ja halua auttaa organisaatiota, ei jonkin nimenomaisen vakanssin hoitamista. (Helsilä 2009, 56.)

4.2 Tehtävänkuvan kirjaaminen

Tehtävänkuvana tulisi kirjata organisaation jokaiselle toimelle. Tehtävänkuvan voi määritellä yleisellä tasolla tai hyvinkin tarkasti. Yleiset toimenkuvat kirjataan väljemmin ja yleisiä termejä käyttäen, jotta tehtävänkuvia voidaan käyttää useissa samankaltaisissa tehtävissä organisaation sisällä. Jos työ sisältää erityisiä työtehtäviä, tulee kyseiseen työhön kirjata tarkka tehtävänkuvana, mikä ei yleensä ole hyödynnettävissä muihin toimiin. Esimerkki yleisestä tehtävänkuvasta voisi olla laitoshuoltajan tehtävänkuvana ja erityisestä tehtävänkuvasta jonkin alan asiantuntijan tehtävänkuvana. Tehtävänkuvana

kirjataan mahdollisimman tiiviisti, suoraviivaisesti ja selkeästi, jotta työnantajan ja työntekijän on helppo tulkita sitä. (Arthur 2006, 83–84.)

Arthur (2006, 84–85) on listannut viisitoista ohjetta kattavan ja selkeän tehtävänkuvan kirjaamiseen. Tehtävänkuvan kirjaaminen aloitetaan järjestämällä työhön kuuluvat tehtävät vastuullisimmasta ja eniten työaika kuluttavasta tehtävästä eteenpäin (ohje 1). Seuraavaksi tärkeimmät tehtävät kirjataan selkeästi ja ytimekkäästi yksinkertaista kieltä käyttäen niin, että tehtävät ovat kaikkien ymmärrettävissä ja tunnistettavissa (ohje 2). Yleistyksiä ja monitulkintaisia ilmaisuja sekä ammattikieltä tulisi välttää (ohje 3 & 6). Tehtävänkuvan kirjaamisessa keskitytään työstä suoriutumisen kannalta olennaisimpiin tehtäviin eikä kaikkia työhön liittyviä tehtäviä luetella (ohje 4). Arthur (2006, 84) ohjaa päättämään työtehtävien listaamisen lauseeseen ”Suorittaa muita työhön liittyviä tehtäviä ja vastuita tarpeen mukaan”, jotta työntekijä ja työnantaja ymmärtävät, että esisijaisten työtehtävien ja vastuiden lisäksi työhön sisältyy tarvittaessa muitakin tehtäviä. Tehtävänkuvan ymmärtämistä helpottamaan voidaan kirjata käytännön esimerkkejä työtehtävistä (ohje 5). Tehtävänkuvasta tulee käydä ilmi kunkin työtehtävän yleisyys (ohje 7). Tehtäviin käytettyä aikaa voidaan ilmaista esimerkiksi prosenttiosuuksilla. Työtehtävä listataan yksitellen ja selkeästi ilman kuvailevia kappaleita (ohje 8). Näin tehtävänkuva on ytimekäs ja nopeasti luettavissa. Työntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi tehtävänkuvassa ei viitata tiettyihin henkilöihin vaan ammattinimikkeisiin ja tehtäviin (ohje 9). Luettavuuden helpottamiseksi tehtävät kirjataan listaukseen presensissä (ohje 10). Tehtävänkuvassa työtä kuvataan objektiivisesti ja tarkasti, miten se tulee suorittaa eikä niin kuin se toivotaan suoritettavan (ohje 11). Tekstissä ei saa viitata työn nykyiseen tekijään ja tai hänen työssään suoriutumiseen. Tehtävänkuvaan kirjataan toiminta ja sen lopputulos, ei käytettävää menettelyä (ohje 12). Työtehtävien ja vaatimusten tulee liittyä työhön ja olla yhdenmukaisia lakien ja määräysten kanssa (ohje 13). Tehtävänkuvan pituus ei määritä työn merkitystä. Hyvä kuvaus on selkeä ja ytimekäs 1–2 sivun mittainen teksti. Tehtävänkuvan kirjaamisessa käytetään verbejä (ohje 15). Työtehtävää kuvaava lause kannattaa aloittaa toimintaa tai tehtävää kuvaavalla sanalla, tällöin ensimmäinen sana kertoo lukijalle, mitä tulee tehdä. (Arthur 2006, 84–85.)

Swansonin (2007, 132–135) tarkastelee hyvää tehtävänkuvaa neljän kriteerin kautta: nimike, laajuus, muoto ja pituus. Tehtävänkuva määrittelee työn raamit ja se on syytä kirjata laveasti. Tehtävänkuvan tarkoituksena ei ole luetella rekrytointiedellytyksiä kuten työntekijän työkokemusta tai koulutusta, vaan kuvata sitä, mitä kyseisessä työtehtävässä toimiva työntekijä todella tekee työssään (Swanson 2007, 141). Hyvin muotoiltuun tehtävänkuvaan on kirjattu ytimekkäästi tehtävän tarkoitus, kuvattu työ kokonaisuutena kuvaamalla keskeisimmät työtehtävät (2–7 tehtävää), käytetty kokonaisia lauseita ja kirjoitettu maksimissaan kahteen kappaleeseen sisältäen 25–75 sanaa. (Swanson 2007, 135.)

Helsilä (2009, 56–57) listaa asiat, mitkä hyvin laaditusta tehtävänkuvasta on luettavissa. Tehtävänkuvasta on tultava ilmi, miksi tehtävä on olemassa ja mitä ilman sitä jäisi tekemättä. Listataan enintään viisi työn tärkeintä vastuualuetta ja tehtävää sekä määritellään, mitä työntekijältä edellytetään, jotta hän pystyy suoriutumaan työstään menestyksellisesti. Tehtävänkuvasta tulee tulla ilmi, mitkä ovat työntekijän valtuudet tehtävän hoitamisessa. Jos työntekijä kuuluu johonkin tiimiin tai työryhmään, on myös tämä rooli hyvä huomioida tehtävänkuvaa kirjatessa.

5 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksellisen kehittämistyön aihe on käytännön työelämästä kumpuava haaste. Opinnäytetyön tilaajana toimii Kuopion kaupungin Kasvun ja oppimisen palvelualueen Lukiokoulutuksen tukipalvelut. Idea kehittämistyöstä syntyi käytännön tarpeesta jäsentää ja kirjata uuteen tehtäväkuvaan sisältyviä työtehtäviä sekä kartoittaa työhön liittyviä käsityksiä, toiveita sekä odotuksia.

Oppivelvollisuus uudistus lisäsi kuntien ohjaus- ja valvontavastuuta ja kuntien itsensä ratkaistavaksi jäi, mikä taho kunnassa hoitaa kyseistä tehtävää. Kuopiossa tehtävää hoitamaan perustettiin uusi vakanssi ja tehtävänimike. Kuopion kaupungissa laajennetun oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuun toteuttaminen on kuulunut 1.8.2021 lähtien oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuvaan. Opinnäytetyön tavoitteena on selkeyttää Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva ja kirjata työn tueksi tehtäväkuva. Kirjattu tehtäväkuva on tutkimuksellisen kehittämistyön tuotos.

Kehittämishaaste:

Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuvan kirjaaminen

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät oppivelvollisuuden laajamiseen liittyvät työtehtävät?
2. Millaisia ovat oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkoston ja sidosryhmien edustajien käsitykset oppivelvollisuusohjaajan työstä ja millaisia kehitysideoita sekä toiveita työhön kohdistuu?

6 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Työelämän tutkimuksellinen kehittäminen

Opinnäytetyössä on konstruktivinen tutkimusote. Konstruktivinen tutkimusote soveltuu käytännön-työstä kerättävää tutkimustietoa ja teoriaa hyödyntävään työelämän kehittämiseen, missä tavoitteena on luoda jokin uusi rakenne tai malli. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ja löytää teoreettisesti perusteltu ratkaisu käytännöstä kumpuavaan ongelmaan. Konstruktivinen tutkimusote on lähestymistavaltaan lähellä innovaatioiden luomista ja palvelumuotoilua, mikä sopii uudenlaisen tehtävänkuvan rakentamiseen. (Ojasalo, Moilanen & Ritakoski 2015, 65–66.)

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisena työelämän kehittämistyönä laadullisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen. Tutkimuksellisen kehittämistyön lähtökohtana on tutkimuksen ja teorian valjastaminen osaksi työelämän kehittämistä tuottamalla uutta tietoa, tarjoamalla menetelmiä sekä analyyttis-tieteellisen ajattelutavan kehittämistyön tueksi. (Seppänen-Järvelä 2006, 24; Toikko & Rantanen 2009, 33.) Kehittämistyössäni orientaatio oli käytännön työelämästä kummunneeseen kehittämistarpeeseen vastaamisessa ja kehittämiskohteena oli oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan rakentaminen. Kehittämistarvetta lähestyttiin tutkimuksellisia menetelmiä hyödyntäen.

Työelämään kohdistuvan tutkimus on usein soveltavaa tutkimusta, missä tutkimuksen lähtökohdat kumpuavat tarpeesta kehittää, ylläpitää tai luoda uusia toimivia käytänteitä. Kehittämisessä hyödynnetään ammattikäytänteiden, teorian ja kokemusten yhdistämistä järjestelmällisen tutkimisen ja selvittämisen sijaan, mikä on tyypillistä teoreettiselle perustutkimukselle. Tavoitteena on edistää ammatillisten asiantuntijoiden ja sidosryhmien käytännöntaitoja. Käytänteiden kehittämisen lisäksi työelämän tutkimus tuottaa yhteistä kieltä, käsitteitä ja keskustelukulttuuria monialaisten toimijoiden ja sidosryhmien välille. Tutkimuksen avulla luodut yhteiset käsitteet, keskustelukulttuuri ja tieto edistää käytäntöjen, toiminta- ja ajattelutapojen kehittämistä sekä päätöksen tekoa. (Vilka, 2021, 18–19.)

6.2 Kvalitatiivinen tutkimusote

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus pureutuu selvittämään ja kuvaamaan ilmiöitä. Tutkimuksen tavoitteena on vastata kysymykseen: ”Mistä ilmiössä on kyse?”. Tutkimusote soveltuu käytettäväksi ilmiön tutkimiseen, kun aiheesta ei ole aiempaa tutkimuksia, teorioita ja tietoa. Laadullisen tutkimuksen avulla ei pyritä yleistykseen, vaan tutkimuksen tulokset selittävät ja kuvaavat aina kohdetapausta. Tavoitteena on ilmiön syvälinen ymmärtäminen, selittäminen ja kattavan kuvauksen laatiminen. Laadullisen tutkimuksella luodaan pohja jatkotutkimuksille ja uusien teorioiden sekä mallien luomiseksi. (Patton 2015, 18; Kananen 2012, 29–30 ja 93; Kananen 2017, 32–33 ja 44). Eskolan (2018, 212) mukaan laadullinen tutkimus ja sen tuottama aineisto ei ainoastaan vastaa tutkijan asettamiin kehittämis- tai tutkimuskysymyksiin ja todenna jo olemassa olevia oletuksia, vaan se voi tuottaa myös uutta tietoa ja näkökulmia tutkittavaan aiheeseen. Jäykän hypoteesin asettamisen ja sen todentamisen tai kumoamiseen sijaan, tutkija voi virittää ajatuksiaan ja ammentaa ideoita aineiston avulla.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusasetelmaa ei ole aina tarpeen rajata tiukasti, mikä mahdollistaa monipuolisen aineistonkeruun. Kirjallisessa muodossa olevaa aineistoa voidaan kerätä haastattelujen, havainnoinnin, keskustelun tai kyselyiden avulla. Tutkimuksen tiedonlähteinä voidaan hyödyntää myös aiempia dokumentaatioita. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 83)

Laadullisin menetelmin tutkittavat ilmiöt ovat usein prosessiluonteisia ja muuttuvia. Kiviniemi (2018, 73) kuvaa laadullista tutkimusta oppimistapahtumana, jossa inhimillisen aineistonkeruun välineen eli tutkijan itsensä näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkimusprosessin edetessä. Prosessiluonteisuuden vuoksi tutkimuksessa voidaan hyödyntää väljästi laadittua tutkimussuunnitelmaa, joka voi elää tutkimuksen edetessä. Tämä mahdollistaa tutkimusvaiheiden kietoutumisen yhteen ja tulkintaa tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimussuunnitelmaa ja -ongelmaa voidaan tarkastella tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja tutkimukseen liittyvät ratkaisut voi muotoutua tutkimuksen edetessä. (Eskola & Suoranta 1998, 15–16; Puusa 2011, 114–115)

6.3 Aineistonkeruu

Uusi oppivelvollisuuslaki oli astunut voimaan kaksi kuukautta ennen opinnäytetyön aiheen hyväksymistä. Aiheen tuoreuden vuoksi aihetta käsittelevää valmista aineistoa, teoriaa tai tilastoja oli heikosti saatavilla. Tietoa asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän työtehtävistä, vastuista, velvoitteista ja odotuksista oli lähdettävä keräämään kehittämistyön tueksi. Aineisto kerättiin kahdella sähköisellä tutkimuskyselyllä. Kyselyjen avulla pyrittiin vastaamaan opinnäytetyölle asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Toisen kyselyn avulla kartoitettiin asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavien työntekijöiden keskeisimpiä työtehtäviä eli haettiin vastauksia opinnäytetyön ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: ”Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät oppivelvollisuuden laajanemiseen liittyvät työtehtävät?”. Kysely toteutettiin oppivelvollisuusohjaajan keskeiselle yhteistyö- ja vertaisverkostolle eli valtakunnalliselle Valpasverkostolle. Valpas-ohjaajien verkosto koostuu eri kunnissa ohjaus- ja valvontavastuuta toteuttavista työntekijöistä ja kyselyn toteuttamishetkellä verkostossa oli 70 jäsentä. Verkosto on järjestäytynyt itseohjautuvasti Microsoft Teamsin välityksellä vastataksaan uudistuksen mukana tullessiin haasteisiin ja jakaakseen tietoa sekä kuntiin syntyneitä hyviä käytänteitä.

Toinen opinnäytetyön tutkimuskysely kohdennettiin Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan paikallisille yhteistyöverkostoille ja sidosryhmien edustajille. Tämän kyselyn avulla haettiin vastauksia alueellisiin tarpeisiin, kartoitettiin jo tehtyä yhteistyötä ja kuultiin oppivelvollisuusohjaajan työhön kohdistuvia kehitysideoita sekä odotuksia. Tällä kyselyllä pyrittiin saamaan vastauksia opinnäytetyön toiseen tutkimuskysymykseen: ”Millaisia ovat oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkoston ja sidosryhmien edustajien käsitykset oppivelvollisuusohjaajan työstä ja millaisia kehitysideoita sekä toiveita työhön kohdistuu? ”

Tutkimuskyselyjen lisäksi opinnäytetyön tekijän henkilökohtainen tietopohja aiheesta on syntynyt käytännön työn kautta. Tietopohjaa ovat kartuttaneet käytännön asuinkunnan ohjaus- ja valvontatyö, aihetta käsittelevät webinaarit, Opetus- ja kulttuuriministeriön antamat tarkennukset ja vastauk-

set lain osalta, työryhmätyöskentely verkoston ja sidosryhmien kanssa, kunnassa yhteistyössä laaditut toimintamallit ja tehdyt linjaukset, kouluttautuminen aiheen osalta sekä valtakunnalliset suuntaviivat. Uuden lain käyttöönotossa ja toteuttamisessa on jouduttu toistuvasti ratkomaan käytännön työssä esiin nousseita haasteita, joihin ei ole ollut olemassa valmiita vastauksia tai toimintaohjeita. Prosessi on tuottanut ja tulee tuottamaan vielä lähivuosina uutta tietoa ja käytänteitä. Käytännöntietoa työn lähteenä ei ole voitu sivuuttaa, koska kyseessä on työelämän kehittämistyö, työkenttään radikaalisti vaikuttava lakiuudistus ja tutkijan positio sijoittuu työn keskiöön.

Valtakunnallisten suuntaviivojen puuttuessa, kunnat ovat itse voineet päättää oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu toteuttamistavoista. Kunnat ovat ratkaisseet asian hyvin erilaisilla tavoilla. Tämän vuoksi valtakunnalliselta Valpas-verkoston kerätty tieto ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden tärkeimmistä tehtävistä ei anna suoria vastauksia oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvaa kirjattavista työtehtävistä, vaan tehtävänkuvassa on otettava huomioon paikalliset tarpeet ja linjaukset. Kyselyn tuottamia tuloksia on täytynyt täydentää tai karsia Kuopion kaupungin rakentamalla ja linjaamalla käytänteillä, niin että kirjattu tehtävänk kuva kuvastaa juuri kyseisessä kunnassa työskentelevän ohjaus- ja valvontavastuuta totuttavan työntekijän työtä ja työlle kohdistuvia odotuksia.

Tutkimuskyselyt

Kehittämistyön aineistonkeruumenetelmäksi valitsin kahden verkkokyselyn toteuttamisen. Sähköisten kyselylomakkeiden etu on niiden tehokkuus ja taloudellisuus, minkä vuoksi niiden hyödyntäminen tutkimuskäytössä on yleistynyt (Valli 2015; 47–48 Valli & Perkkilä 2018, 117–118). Toisin kuin haastatteluiden avulla, toteuttamalla verkkokyselyt oli mahdollista saavuttaa laajempi valtakunnallinen otanta ja välttää yksi työläs tutkimusvaihe eli aineiston litterointi. Sähköiset kyselyt tuottavat analysoitavan aineiston suoraan tekstimuotoon eikä tutkijan tarvitse litteroida ainestoa. Inhimillisille virheille alttiin tutkimuksen välivaiheen pois jäämisellä lisätään myös aineiston luotettavuutta. (Valli 2015, 47–48; Valli & Perkkilä 2018, 117–118.)

Kyselyiden käyttäminen on yleisempää määrällisen tutkimuksen teossa, mutta kyselylomakkeista voidaan laatia myös laadullista aineistoa tuottava aineistonkeruumenetelmä käyttämällä avoimia kysymyksiä (Valli 2015, 71). Lopulta tutkimusmenetelmän määrää tutkimuksen tiedonintressi ja analysointitapa, ei kyselylomakkeessa käytettyjen kysymysten muoto (Vilka 2021, 106). Usein avoimien kysymysten käyttöä kyselyissä vältetään, koska avoimiin kysymyksiin vastaaminen ja vastausten analysoiminen on strukturoituja kysymyksiä työläämpää. (Valli 2015, 71) Tiedostaen avointen kysymysten vaikutuksen aineiston analysoimisen työläyteen sekä riskiin vastausprosentin laskemisesta, käytin kyselyissä myös avoimia kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä kartoitin kehittämishaasteen ja tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita. Avointen kysymysten avulla pyrin keräämään syvälistä tietoa ja vastaajien spontaaneja mielipiteitä rajaamatta kysymysten vastausvaihtoehtoja. Avointekysymykset antavat monivalintakysymyksiä laajemman kuvan asenteista, kokemuksista ja tyyty-

väisyydestä (Vilka 2007, 68–69). Vastaaajastävällisemmän lomakkeen luomiseksi kyselylomakkeessa käytettiin myös strukturoituja eli valmiit vastausvaihtoehdot sisältäviä kysymyksiä. Strukturoiduilla kysymyksillä kartoitettiin lähinnä vastaajien taustatietoja.

Kyselyjen toteuttaminen

Sähköisesti toteutetut kyselyt mahdollistivat otoksen rajaamisen tarkasti ja kyselyn kohdentamisen juuri niille henkilöille, joiden näkemyksiä ja ajatuksia tahdoin kehittämistyössä selvittää. Kyselyiden toteuttaminen oli tehokasta vastaajille kohdennetun Microsoft Teams-alustan sekä sähköpostiryhmän avulla. (Valli 2015, 48–49). Kyselylomakkeet (liitteet 2 ja 5) laadittiin ja toteutettiin Webropol-kyselyjärjestelmää hyödyntäen. Webropolin käyttö mahdollisti kyselylomakkeiden, anonyymien kyselylinkkien, sähköpostilistojen, saatekirjeiden (liitteet 1 ja 4) ja muistutusviestien luomisen. Kyselyiden tietosuojaselosteet (liitteet 3 ja 6) liitin järjestelmän avulla kyselylomakkeen sähköiseksi liitteeksi. Järjestelmän käyttäminen mahdollisti vastausten saapumisen seuraamisen sekä vastausprosentin kasvattamiseksi muistutusviestin lähettämisen kohdejoukolle kyselyyn vastaamisen määräajan läheisyydessä (Valli 2015, 48–49).

Kyselylomakkeet on laadittu teoriaan, kehittämistyön tavoitteeseen, kehittämishaasteeseen ja tutkimuskysymyksiin nojaten. Pyrin luomaan mahdollisimman vastaaajastävälliset ja selkeät lomakkeet, jotka motivoivat kohdejoukkoja vastaamaan kyselyihin. Kyselyt testattiin ennen virallista jakelua ja lomakkeita hiottiin lomakkeen testaamiseen osallistuneiden henkilöiden kommenttien perusteella. Saatekirjeellä pyrin motivoimaan kohdejoukkoa kertomalla kyselyn tarkoituksesta ja tavoitteista, avaamalla kyselyn rakennetta sekä vastaamiseen kuluva arvioitua aikaa.

Kysely asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleville työntekijöille

Asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa oleville työntekijöille toteutetulla kyselyllä pyrin saamaan vastauksia kehittämistyön ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: ”Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät oppivelvollisuuden laajanemiseen liittyvät työtehtävät?”. Kyselylomake (liite 2) sisälsi 7 kysymystä, joista 3 oli monivalintakysymyksiä ja 4 avointa kysymystä. Kysymyksillä kartoitettiin vastaajien tehtävämikkeitä, koulutustaustaa, ohjaus- ja valvontatyöhön resursoitua työaikaa, tehtävänkuvan olemassaoloa ja tarpeellisuutta, keskeisimpiä lakisääteisiä työtehtäviä sekä muita oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyä työtehtäviä.

Kysely toteutettiin Webropol-verkkokyselynä Valpas-ohjaajien valtakunnallisen verkoston yhteisellä Microsoft Teams viestintä- ja yhteistyöalustalla. Valpas-verkosto koostuu eri kunnissa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontatyötä toteuttavista työntekijöistä. Kyselyn toteuttamishetkellä verkoston jäseniä oli 70. Todellinen kyselyn kohdejoukko käsitti 69 jäsentä, koska kyselyntoteuttaja oli yksi verkoston jäsenistä eikä hän vastannut kyselyyn. Jäsenten aktiivisuus ja alustalla vieraileminen vaihtelee. Kysely julkaistiin alustalla saatekirjeen (liite 1) sekä tietosuojaselosteen (liite 3) kanssa. Kysely

oli auki kaksi viikkoa ja tämä aikaväli ilmoitettiin kyselyn saaneille saatekirjeessä. Kyselyyn vastaamisesta muistutettiin viestein sekä verkoston yhteisissä tapaamisissa. Huomion herättämiseksi kyselyn julkaisemisessa sekä muistutusviesteissä käytettiin Teamsin @maininnat-toimintoa, jonka avulla kaikille verkoston jäsenille ohjautui asiasta myös sähköpostihuomautus. Tällä pyrittiin siihen, että kysely tavoittaisi mahdollisimman monen verkoston jäsenen, myös heidät, jotka eivät käytä Teams-alustaa säännöllisesti. Kyselyyn vastasi 23 verkoston jäsentä ja vastausprosentti oli 33 prosenttia.

Kysely oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkostoille ja sidosryhmille

Kehittämistyön toinen kysely toteutettiin Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan paikallisten yhteistyöverkostojen ja sidosryhmien jäsenille. Kyselyn avulla pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymykseen: ”Millaisia ovat oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkoston ja sidosryhmien edustajien käsitykset oppivelvollisuusohjaajan työstä ja millaisia kehitysideoita sekä toiveita työhön kohdistuu?”. Kyselyn tuottamia vastauksia voidaan hyödyntää oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan kehittämisessä vastaamalla paikallisiin tarpeisiin.

Kyselylomake (liite 5) sisälsi 9 kysymystä, joista 5 oli valintakysymyksiä ja 4 avointa kysymystä. Kysymysten avulla kartoitettiin vastaajien tehtävänimikkeitä, toimialaa, tietoutta oppivelvollisuusohjaajan työstä, kokemuksia yhteistyöstä oppivelvollisuusohjaajan kanssa sekä kehitysideoita ja toiveita oppivelvollisuusohjaajan työtä kohtaan.

Kysely toteutettiin Webropol-sähköpostikyselynä. Kohdejoukolle lähetetty sähköpostiviesti sisälsi informatiivisen saatekirjeen (liite 4), tietosuojaselosteen (liite 6) sekä henkilökohtaisen linkin kyselyyn. Vastausaikaa kyselyyn annettiin viikko ja määräaika vastaamiselle ilmoitettiin saatekirjeessä. Kyselyn kohdejoukko valikoitiin harkinnanvaraisella otannalla ja kysely kohdennettiin oppivelvollisuusohjaajan 27 keskeisimmälle yhteistyöhenkilölle. Viikossa kyselyyn vastasi 13 yhteistyöverkostojen ja sidosryhmien jäsentä ja vastausprosentti oli 48 prosenttia.

Käytännön työssä syntyvä tieto

Tutkimuskyselyiden lisäksi oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvaa kehitetään käytännöntyössä kertyvän kokemuksen ja tiedon avulla. Opinnäytetyön aihe on uusi eikä siihen liittyvää tutkimustietoa ollut juurikaan saatavilla. Uutta aihetta tarkasteltaessa kehittämissä hyödynnettävässä tiedossa tutkimustietedolle ei voida määritellä monopoliasemaa. Työtä ei voida perustaa tiedolle, mitä ei ole vielä syntynyt. Tällaisissa tapauksissa käytäntö itsessään voidaan nähdä tiedontuotannon paikkana ja toimintakohteessa syntyvää käytännöllistä tietoa voidaan käyttää kehittämistyöhön. Aidoissa toimintaympäristöissä syntyy jatkuvasti uutta kehittämiseen liittyvää tietoa, kun toiminnan kuluessa ratkotaan käytännön ongelmia. (Toikko & Rantanen 2009, 41–43.) Prosessikehittämisessä opitaan käytännön kokeiluiden kautta uutta ja käytännön kautta syntynyt tieto sekä kokemus ohjaavat kehittämistä (Toikko & Rantanen 2009, 50).

Oppivelvollisuusohjaaja on säännöllisesti mukana kehittämässä oppivelvollisuuden laajentumiseen nivoutuvia uusia käytänteitä, toimintamalleja ja prosesseja yhteistyössä Kuopion kaupungin alueella

toimivien sidosryhmien ja oppilaitosten kanssa. Alkuvaiheessa käytännöt vaativat testaamista ja uudelleen arviointia, jotta saavutetaan mahdollisimman toimivia ja yksilön tilanteen huomioivia, mutta yhdenvertaisia ratkaisuja. Kehittämistyössä huomioon on otettava toimintaympäristö, yksilö ja laki.

6.4 Aineiston analysoiminen

Aineistonkeruutapoja pohtiessa on pohdittava myös menetelmää, millä kerättävä aineisto tullaan analysoimaan ja kuinka paljon aihetta tulisi rajata, jotta aihe ja kerätty aineisto pysyisi kohtuuden rajoissa. Laadullista tutkimusta kuvataan usein kokonaisuudeksi, missä tutkimusvaiheet kietoutuvat yhteen ja tutkimussuunnitelmaa voidaan palata tarkastelemaan tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 77) kuitenkin toteavat, että laadullisen tutkimuksen analyysia on liian myöhäistä ryhtyä pohtimaan, kun aineisto on jo kerätty. Riskinä on, että tutkija on kerännyt itselleen mittavan aineiston, mutta ei tiedä, mitä sillä tekisi. Etukäteen harkittu analyysimenetelmä voi kulkea ohjenuorana läpi tutkimuksen tekemisen, mikä helpottaa aineiston analysointia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77.) Analyysimenetelmän valinnan lisäksi myös aiheen rajaamiseen on syytä kiinnittää huomiota ennen aineiston keräämistä. Laadullisessa tutkimuksessa kerätty aineisto sisältää paljon tietoa, sellaistaakin mitä tutkija ei ole osannut odottaa. Tarkasti rajattu aihe ennaltaehkäisee tutkimuksen kannalta epäolennaisen tiedon keräämistä, auttaa tutkijaa pysymään tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimustehtävässä sekä helpottaa aineiston analysoimista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 104–105; Puusa 2011, 114.)

Aineiston analysointi on laadullisen tutkimuksen haastavin ja heikoiten ohjeistettu tutkimusprosessin vaihe (Puusa 2011, 115). Lähtökohta aineiston analyysille on kuitenkin tiivistää ja jäsentää kerättyä aineistoa ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aiheesta (Eskola & Suoranta 1998, 137). Laadullisen aineiston analysointitapoja on useita. Tutkijan tulee osata valita tavoista se, minkä avulla hän saa tehtyä aineistostaan tieteellisen analyysin ja kirjattua tulokset tutkimusraporttiin. Tutkimuksessa on mahdollista yhdistellä aineiston analysointitapoja, mutta tämä ei ole suositeltavaa aloittelevalle tutkijalle. (Eskola 2018, 210.) Analyysitavat voidaan jakaa kahteen ryhmään, joista toista ohjaa teoria ja toista aineisto. Teoriasidonnaisessa analyysissä aineistoa lähestytään jonkin teorian näkökulmasta ja teoria ohjaa aineiston keräämistä sekä tarkastelua. Teoria voidaan nähdä analyysin apuna ilman, että aineiston analyysi pohjautuisi suoraan teoriaan (teoriaohjaava analyysi) tai tutkimus voi nojata täysin johonkin aiempaan teoriaan tai malliin, jonka paikkansa pitävyyttä tutkittavassa ilmiössä testataan (teorialähtöinen analyysi). Toinen tapa tehdä analyysia on tarkastella aineistoa aineistolähtöisesti. Tässä tavassa keskitytään kerätystä aineistosta nouseviin keskeisiin teemoihin ilman teoriaan pohjautuvia ennakkokäsityksiä tai suhteutumista aiempiin tutkimuksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 151–152; Tuomi & Sarajärvi 2002, 108–110; Puusa 2011, 120; Eskola 2018, 212–213.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Olemassa olevien tiedon ja aiheesta tehtyjen aiempien tutkimukset puutteellisuuden vuoksi opinnäytetyöllä pyrittiin saamaan selvyttä uuteen ilmiöön. Eskolan ja Suorannan (1988,19) mukaan aineis-

tolähtöistä analyysia on tarpeen käyttää silloin, kun tarvitaan tietoa tutkittavan ilmiön perusolemuksesta. Jotta oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva voitiin määritellä ja kirjata, oli tutkittava tehtävänkuvan syntyyn vaikuttaneita taustoja, tarpeita ja toiveita.

Opinnäytetyössä avoimia kysymyksiä sisältävien kyselyiden tuottamaa aineistoa analysoitiin aineistolähtöisellä laadullisella sisällönanalyysilla. Sisällönanalyysi on väljä metodinen viitekehys, joka soveltuu kirjallisessa muodossa olevien laajojen ja strukturoimattomien aineistojen monipuoliseen tarkasteluun. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada aikaan tiivis kuvaus tai malli tutkittavasta ilmiöstä johtopäätösten tueksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002 117, 117; Puusa 2011, 116–117.) Metodin väljyyden vuoksi sisällönanalyysia on myös kritisoitu keskeneräisyydestä. Sisällönanalyysia hyödyntävissä tutkimusraporteissa saatetaan usein kirjata auki tutkimusprosessi ja tiivistää aineisto, mutta mielekkäiden johtopäätösten johtaminen aineistosta jää tekemättä. Sisällönanalyysin jälkeen tutkijan tulee tehdä tulkita ja selittää aineistoa. (Puusa 2011, 123; Tuomi & Sarajärvi 2002, 117). Aineistolähtöisessä laadullisessa sisällönanalyysissa on kolme päävaihetta: aineiston pelkistäminen eli redusointi, aineiston ryhmittely eli klusterointi ja teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 122).

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa etenin Tuomen ja Sarajärven (2002, 123) kirjaamien oppien ja prosessin mukaisesti: haastattelujen kuunteleminen ja aukikirjoittaminen, aineiston lukeminen ja sisältöön perehtyminen, pelkistettyjen ilmaisujen etsiminen ja alleviivaaminen, pelkistettyjen ilmausten listaaminen, samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista, pelkistettyjen ilmausten ryhmittely/yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen, alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen sekä yläluokkien yhdistäminen pääluokiksi tai yhdistäväksi luokaksi ja kokoavan käsitteen muodostaminen. Pystyin jättämään prosessista pois sen ensimmäisen vaiheen eli aukikirjoittamisen, sillä tutkimuskyselyt tuottivat valmiiksi kirjallista materiaalia, mitä lähteä analysoidaan.

Analysoin kaksi tutkimuskyselyä samaa kaavaa noudattaen, mutta kahtena erillisenä aineistona. Kyselyiden sulkeuduttua kokosin kerätyt vastukset Webrpol-verkkotyökalun raportointitoiminnalla niin, että kunkin kysymyksen tuottamat vastaukset asettuivat omille sivuilleen. Kunkin kysymyksen tuottamien vastauksien jäsentäminen eri sivuille helpotti aineiston käsittelyä ja läpikäymistä. Aineiston läpikäymisessä ja analysoinnissa etenin kyselyiden osalta samassa järjestyksessä kuin kysymykset olivat kyselylomakkeissa. Ennen sisällönanalyysin ensimmäistä vaihetta eli aineiston pelkistämistä kävin kyselyiden tuottamaa aineistoa läpi huolellisesti, jäsentäen kokonaisuuksia ja luoden alustavia työhypoteeseja (Puusa 2011, 120–121). Jokainen läpiluku kirkasti aineiston sanomaa ja nivoutumista kehittämistyön tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin. Tähän työvaiheeseen panostaminen edisti analyysin ensimmäiseen vaihetta ja siihen siirtymistä. Aineistojen läpilukujen aikana päädyin myös muokkaamaan toista tutkimuskysymystä vastaamaan paremmin kehittämistyön tavoitetta ja aineiston tuottamaa tietoa (tästä tarkemmin Pohdinta-kappaleessa).

Aineistoon perehtymisen jälkeen siirryin aineiston redusointiin eli pelkistämiseen. Sisällönanalyysissa pelkistämisen tavoitteena on tiivistää aineistoa ja karsia pois kehittämistyön kannalta epäolennainen tieto hävittämättä tärkeää informaatiota (Tuomi & Sarajärvi 2002, 123). Aineiston pelkistämisessä

etsin tekstistä kehittämistehtävän ja -kysymysten kannalta olennaisia termejä sekä alkuperäisilmauksia, joista muodostin käsiteitä tai ilmiöitä kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. Aineiston pelkistämisyvaiheessa oli myös huomattavissa, että tietyt alkuperäisilmaukset sisälsivät paljon tietoa ilmiöstä ja yhdestä alkuperäisilmauksesta voitiin muodostaa useita pelkistettyjä ilmauksia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 124). Korostin tekstistä tutkimuskysymysten ja työlle määritellyn tavoitteen kannalta merkittäviä kohtia erilaisilla merkkauksynillä ja merkintätavoilla. Aineiston koodaaminen erilaisilla merkintätavoilla edisti aineiston analyysin seuraavaa vaiheessa ryhmiteltäessä aineistoa ja tavallaan näitä kahta analyysin vaihetta pystyi tekemään rinnakkain (Tuomi & Sarajärvi 2002, 123). Aineiston pelkistämisen päätteeksi listasin alkuperäisilmaukset ja pelkistetyt ilmaukset rinnakkain taulukkoon (Taulukko 1).

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 1) kuvaan aineiston pelkistämistä. Käsittelyssä on osa asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleville työntekijöille teetetyn kyselyn tuottama aineisto. Kyselyyn osallistujat vastaavat kysymykseen: Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvät keskeisimmät lakisäateiset työtehtäväsi? Etsin aineistosta ”Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät oppivelvollisuuden laajanemiseen liittyvät työtehtävät?”-tutkimuskysymyksen kannalta olennaisia termejä ja ilmauksia. Kuvaan analyysiprosessia tulevissa taulukossa aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti saman aineiston ja tutkimuskysymyksen avulla.

TAULUKKO 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
”Valppaan valvonta ja siihen liittyvä asiakastyö: Ottaa koppi ja selvittää asiakkaan tilanne sekä auttaa häntä pääsemään kouluun”	Valpas-valvonta oppivelvollisen tilanteen selvittäminen oppivelvollisen ohjaaminen kouluun
”Seurata oppivelvollisuuden suorittamista asuinkunnan roolista käsin. Jatkossa kartoittaa ilmoitettujen nuoret tuen tarpeet ja ohjata heitä hakeutumaan jatko-opintoihin. Tarvittaessa myös valmistella päätöskirjat (ei vielä ollut tarvetta)”	oppivelvollisuuden suorittamisen seuranta asuinkunnan roolissa oppivelvollisen tuen tarpeiden kartoittaminen oppivelvollisen ohjaaminen hakeutumaan jatko-opintoihin päättöskien valmisteleminen
”Valpas-järjestelmän seuraaminen ja ilman opiskelupaikkaa olevien oppivelvollisten ohjaaminen yhdessä Ohjaamon yksilövalmentajan kanssa.”	Valpas-valvonta oppivelvollisten ohjaaminen yhteistyö Ohjaamon yksilövalmentajan kanssa
”Seurata Valpas -järjestelmää, kontakteja nuori ja hänen huoltajansa, selvittää tuen tarvetta tai mahdollisesti jo olemassa oleva tuki. Tehdä yhteistyötä etsivän nuorisotyön, sosiaalitoimen ja koulujen kanssa.”	Valpas-valvonta oppivelvollisen ja huoltajan kontaktoiminen oppivelvollisen tuen tarpeiden selvittäminen oppivelvollisen olemassa olevien tukitoimien selvittäminen yhteistyö etsivän nuorisotyön, sosiaalitoimen ja koulujen kanssa
”...Valpas-valvonta, asuinkunnan ohjaustehtävä, hallintoon liittyvien päätösten ja hakemusten valmistelu päätöksen tekijälle, kuulemisten järjestäminen, asuinkunnan ohjattavien seurantatehtävät, henkilöstön ohjaus ja perehdytys oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvissä asioissa”	Valpas-valvonta asuinkunnan ohjaustehtävä päättösten valmistelu kuulemisten järjestäminen asuinkunnan ohjattavien seuranta henkilöstön ohjaus ja perehdyttäminen oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvissä asioissa

Analyysin seuraavassa vaiheessa eli ryhmittelyssä (klusterointi) aineistosta keskitytään nostamaan esiin tutkimuksen kannalta olennaiset teemat ja ilmiöt (Puusa 2011, 121–123; Tuomi & Sarajärvi 2002, 124). Ryhmittelyssä kootut johdonmukaiset ryhmät nimetään niitä kuvaavilla käsitteillä (Vilka

2021, 163–164). Käsitteet ryhmitellään alaluokkiin ja luokittelua jatketaan niin, että alaluokkia yhdistelemällä muodostetaan yläluokkia ja yläluokkia yhdistelemällä saadaan aineistosta esiin nousevia ilmiöitä kuvaavia pääluokkia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 124–125). Aineiston ryhmittelyssä yhdistin samaa ilmiötä kuvaavat termit omiksi ryhmiksi (taulukko 2). Pelkistämävaiheessa käytetyt merkintätaavat visualisoivat aineistoa ja helpottivat ilmauksien ryhmittelyä. Etsin aineistoista kootuista alkuperäisilmauksista ja pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia ja yhdistin samaa ilmiötä kuvaavat ilmaisut alaluokiksi. Jatkoin ryhmittelyä yhdistämällä alaluokkia yläluokiksi ja yläluokkia pääluokiksi. Ryhmittelyn viimeinen ryhmittely vaihe kokoaa luokat yhdistäväksi luokaksi.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin viimeisessä vaiheessa käsitteellistin eli abstrahoin aineiston sisältämää tietoa. Käsitteellistämässä alkuperäinen aineisto yhdistetään tutkimuskohdetta kuvaavaksi malliksi, käsitejärjestelmäksi, käsitteiksi tai teemoiksi. Tuloksissa esitellään luokittelujen pohjalta muodostetut käsitteet ja niiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 125–127.) Analyysin käsitteellistämävaihe kulki aineiston ryhmittelyn rinnalla. Aineistoa käsitteellistetään muodostamalla aineistosta valikoidun tiedon perusteella tutkimuksen kannalta olennaisia käsitteitä. Käsitteellistäminen tapahtuu luokkia yhdistelemällä. Luokkia yhdistellään niin kauan kuin se on aineiston kannalta mielekästä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 125.) Aineiston ryhmittely auttoi erottamaan aineistosta kehittämistyön kannalta olennaisen tiedon ja syntyneitä luokituksia yhdistelemällä muodostin tietoa kuvaavia käsitteitä (taulukko 2).

Seuraavassa taulukossa (taulukko 2) esimerkki asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaaville teetetyn kyselyn tuottamien vastausten ryhmittelystä ja käsitteellistämisestä. Esimerkin vastaukset ovat saatu kysymykseen: ”Mitä muita sellaisia oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyviä työtehtäviä sinulla on, joita laki ei suoranaisesti velvoita, mutta ne liittyvät selvästi oppivelvollisuuden laajenemiseen?”.

TAULUKKO 2: Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja käsitteellistämisestä

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat	Yläluokat	Päälukokka
valvonta- ja ohjaustyön suunnittelu ja kehittäminen kunnan toimintamallien kehittäminen ja prosessien kuvaaminen ohjaus-, tuki- ja palveluverkoston luominen keskeyttäneiden tueksi toimintamallin kehittäminen oppivelvollisille ohjaus- ja valvontayksikön perustaminen oppivelvollisuuden suorittamista edistävien rakenteiden ja yhteistyön kehittäminen toimintamallin luominen yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa toimintamallin luominen yhteistyössä valtakunnallisten verkostojen kanssa keinojen etsiminen ja kehittäminen nuorten tukemiseen haastavissa tilanteissa	oppivelvollisten ohjaus- ja valvontatyöhön liittyvien toimintamallien kehittäminen	ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvä kehittämissä	kehittämissä
mysteerien ja epäselvyyksien selvittäminen lain tulkinta erityisten oppilaiden tilanteiden ja palvelupuutteiden selvittäminen koulupaikkojen selvittely	selvittely		
lomakkeiden laatiminen lomakkeiden laatiminen	lomakkeiden laatiminen		
ennaltaehkäisevien ja varhaisen puuttumisen keinojen kartoittaminen ja kehittäminen ennaltaehkäisevän tuen kehittäminen	ennaltaehkäisevän tuen kehittäminen	ennaltaehkäisevän tuen kehittäminen	
viranomaisyhteistyön kehittäminen ja tiivistäminen	viranomaisyhteistyön kehittäminen	yhteistyön kehittäminen	
toimintakulttuurin muutoksen käynnistäminen toisella asteella käytäntöjen kehittäminen yhteistyössä oppilaitosten kanssa suunnittelutyö koulutuksenjärjestäjien kanssa	yhteiskehittäminen koulutuksenjärjestäjien kanssa	koulutuksen kehittäminen	
TUVA-koulutuksen suunnittelu TUVA-koulutuksen mallintaminen ja aloittaminen TUVA-koulutuksen rakentaminen TUVA-koulutuksen valmistelu	TUVA-koulutuksen kehittäminen		
aikuistenperusopetuksen käynnistäminen	aikuisten perusopetuksen kehittäminen		
tehostetun ohjauksen mallintaminen, valvonta ja toteuttaminen tehostetun ohjauksen kehittämissä	tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kehittäminen		
kehittämistehtävät kehittämissä kehittämissä osallistuminen hanketyöhön osallistuminen kehittämissä hallinnointi	kehittämissä- ja hanketyö	kehittämissä- ja hanketyö	

7 TULOKSET

7.1 Asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevat työntekijät

Vastaajien taustatiedot

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleville kohdennettuun kyselyyn vastasi 23 henkilöä. Vastanneet työskentelevät tehtävässään hyvin erilaisilla koulutustaustoilla ja tehtävänimikkeillä. Työtävissä ilmoitettiin työskenneltävän opinto-ohjaajan (12), erityisopettajan/erityisluokanopettajan (2), sosionomin/sosionomi YAMK:n (4), yhteisöpedagogin (2), fysioterapeutin (1), terveydenhoitajan (1), kasvatustieteiden maisterin (2), yhteiskuntatieteiden maisterin (1), luokanopettajan (1) ja ammatillisen opettajan (1) koulutuksella. Koulutusten yhteen laskettu määrä poikkeaa vastaajien määrästä, sillä osa ilmoitti useamman kuin yhden suoritettun tutkinnon. Työtä tehdään hyvin erilaisilla koulutustaustoilla. Yleisin koulutustausta on opinto-ohjaajan koulutus.

Vastauksien joukossa oli 15 eri tehtävänimikettä: oppivelvollisuuskoordinaattori (5), opinto-ohjaaja (4), kouluyhteisökoordinaattori (1), nivelvaiheen opinto-ohjaaja (1), suunnittelija (2), oppilaanohjauksen alueellinen kehittämiskoordinaattori (1), tuntiopettaja/asuinkuntaopo Valpas-tehtävissä (1), kouluyhteisöohjaaja (1), opintovalmentaja (1), peruskoulun opinto-ohjaaja (1), erityisopetuksen koordinaattori (1), ohjelmapäällikkö (1), oppivelvollisuuden erityisasiantuntija (1), oppilaanohjaaja (1) ja koordinoiva opinto-ohjaaja (1). Yleisimpiä tehtävänimikkeitä ovat opinto-ohjaaja (4) ja oppivelvollisuuskoordinaattori (5). Tehtävänimikkeistä kymmeneen (10) nivoutuu oppilaanohjaus. Tehtävänimikkeet ovat yhteydessä koulutustaustaan. Vastauksissa korostuivat opinto-ohjaajan koulutus sekä oppilaanohjaukseen liittyvät tehtävänimikkeet. Kuopion kaupungin käyttämää oppivelvollisuusohjaaja nimikettä ei käytetty yhdessäkään vastanneiden kunnassa.

Vastanneista kuuden (6) työntekijän työajasta sata prosenttia (100 %) oli resursoitu oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontatyöhön. Loput seitsemäntoista (17) vastanneista suorittivat asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavan tehtävää muiden työtehtäviensä rinnalla. Resursoitu työaika asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuun suorittamiseen vaihteli kymmenestä prosentista (10 %) sataan prosenttiin (100 %) tai työhön resursoitua työaika ei ollut tarkkaan määritetty.

Kyselyssä kartoitettiin, onko vastaajien tehtävänkuva laadittu ja kirjattu. Kysymykseen vastasi 23 henkilöä. Vastanneista kymmenen (10) tehtävänkuva oli laadittu ja kirjattu, kymmenen (10) tehtävänkuvaa ei ollut laadittu tai kirjattu ja kolmen (3) tehtävänkuvaa oltiin parhaillaan kirjaamassa. Avoimessa jatkokysymyksessä kartoitettiin, kokivatko vastaajat oman työnsä kannalta tarpeellisena, että tehtävänkuva kirjattaisiin, jos sitä ei ollut vielä tehty. Ja miksi tehtävänkuvan kirjaaminen nähtiin tarpeellisena. Kysymykseen vastasi yksitoista (11) henkilöä, joista yhdeksän (9) koko tehtävänkuvan kirjaamisen tarpeellisena. Sisällönanalyysi kohdennettiin niihin avoimiin vastuksiin, joissa perusteltiin, miksi tehtävänkuvan kirjaaminen nähtiin tarpeellisena. Vastausten perusteella tehtävänkuvan laatiminen ja kirjaaminen nähtiin tarpeellisena työn selkeyttämisen, vastuunjaon, resursoinnin, perehdyttämisen ja työn sisällön todentamisen kannalta.

Keskeisimmät lakisääteiset työtehtävät

Kahdenkymmenenkolmen (23) vastauksen joukosta asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvien keskeisimmiksi lakisääteisiksi työtehtäviksi muodostui seitsemän (7) pääluokkaa (taulukko 3): asuinkunnan valvontavastuu, asuinkunnan ohjausvastuu, hallintopäätökset, Valpas-asiantuntijuus, verkostotyö, konsultaatio ja kehittämistyö. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevat työntekijät vastaavat kunnan valvonta- ja ohjausvastuun toteuttamisesta, valmistelevat tai valmistelevät ja tekevät lakiin liittyviä hallintopäätöksiä, toimivat oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpaksen asiantuntijoina ja pääkäyttäjinä, tekevät laaja-alaista verkostotyötä, antavat konsultatiivista ohjausta oppivelvollisuusasioissa ja ovat mukana lakiuudistukseen liittyvässä suunnittelu- ja kehittämistyössä.

Asuinkunnan valvontavastuu sisältää yläluokat: Valpas-valvonta sekä valvontavastuun toteuttaminen. Valvontavastuuta toteutetaan Valpas-järjestelmän avulla vastaanottamalla valvontailmoituksia oppivelvollisista vailla koulupaikkaa ja tarkastamalla kunnan oppivelvollisuusikäisten tilanteet automaattisella haulla. Asuinkunnan ohjausvastuun yläluokkana on oppivelvollisen tilanteen kartoittaminen ja tarpeen mukainen ohjaus. Ohjausvastuun toteuttaminen edellyttää yhteistyötä oppivelvollisen ja huoltajan kanssa, oppivelvollisen tilanteen ja tuentarpeiden kartoittamista, ohjaamista hakeutumaan koulutukseen ja ohjaamista muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin.

Hallintopäätös pääluokka jakaantuu kahteen yläluokkaan päätöstyyppien mukaisesti: opiskelupaikan osoittamispäätös ja oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämispäätös. Hallintopäätöksiin liittyy sekä päätösten valmistelutyötä että päätöksen tekemistä. Osoittamispäätöksen valmisteluun kuuluu kuulemisten järjestäminen. Osalla työntekijöistä työtehtäviin kuuluu päätösten valmistelu ja päätöksen tekeminen ja osalla vain toinen näistä.

Pääluokkaan Valpas-asiantuntijuus nivoutuvat yläluokat oppivelvollisuuden seuranta- ja valvontapalvelu Valpaksen asiantuntijuus ja järjestelmän kuntapääkäyttäjänä toimiminen. Pääkäyttäjä myöntää käyttöoikeudet järjestelmään.

Kunnan valvonta- ja ohjausvastuuseen liittyvät verkostotyö jakautuu kolmeen alaluokkaan: yhteistyö verkostojen ja sidosryhmien kanssa, koulu-/oppilaitosyhteistyö ja monialaiset tiimit, työryhmät ja verkostopalaverit. Verkostotyö liittyy asiakasohjaukseen sekä oppivelvollisuuslakiin liittyvään kehittämistyöhön. Konsultaatio on eri tahojen konsultatiivista ohjausta oppivelvollisuusasioissa. Konsultaatio on tiedon koordinoimista sidosryhmille, lain tulkintaa sekä yhteistyöverkostojen ohjeistamista, ohjaamista ja perehdyttämistä ja tukemista oppivelvollisuuskysymyksissä. Kehittämistyön alaluokka oli lakiuudistukseen liittyvä suunnittelu- ja kehittämistyötä kunnassa ja oppilaitoksissa, mikä sisältää muun muassa erilaisten toimintamallien luomista, lomakkeiden laatimista ja tilastointia.

TAULUKKO 3: Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavien keskeisimmät lakisääteiset työtehtävät

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat	Yhdistävä luokka
vastuuilmoitukset	Valpas-valvonta	asuinkunnan valvontavastuu	oppivelvollisuuslain velvoittamat tehtävät
Valpas-valvonta			
asuinkunnan valvontavastuun toteuttaminen	valvontavastuun toteuttaminen		
oppivelvollisen ohjaaminen hakeutumaan koulutukseen	oppivelvollisen tilanteen kartoittaminen ja tarpeen mukainen ohjaus	asuinkunnan ohjausvastuu	
oppivelvollisen ohjaaminen tarkoituksenmukaisen palveluiden piiriin			
asuinkunnan ohjausvastuun toteuttaminen			
ohjaustyö			
yhteistyö oppivelvollisen ja huoltajan kanssa			
tilanteen ja tuen tarpeiden kartoittaminen			
kuulemisten järjestäminen	opiskelupaikan osoittaminen	hallintopäätökset	
opiskelupaikan osoittamispäätöksen valmistelu			
opiskelupaikan osoittamispäätöksen tekeminen			
oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämispäätöksen valmistelu	oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttäminen		
oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämispäätöksen tekeminen			
Valpas-pääkäyttävä	Valpas-asiantuntijuus	Valpas-asiantuntijuus	
Valpas asiantuntija			
yhteistyö palveluverkostojen ja sidosryhmien kanssa	verkostotyö	verkostotyö	
koulu- ja oppilaitosyhteistyö			
monialaiset tiimit, työryhmät ja verkostopalaverit			
konsultatiivinen ohjaus	konsultaatio	konsultaatio	
Lakiuudistukseen liittyvä suunnittelu- ja kehittämistyö kunnassa ja oppilaitoksissa	kehittämistyö	kehittämistyö	

Muut oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät työtehtävät

Kyselyllä kartoitettiin myös asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavien työntekijöiden oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyviä työtehtäviä, joita laki ei suoranaisesti velvoita, mutta ne liittyvät selvästi oppivelvollisuuslain uudistumiseen. Tähän kysymykseen vastasi kaksikymmentä (20) henkilöä. Aineistosta nousi kehittämistyö, verkostotyö, tiedottaminen, konsultaatio, hallinnolliset tehtävät, ammattitaidon ylläpitämien ja palvelujärjestelmien pääkäyttäjän toimiminen.

Kehittämistyön yläluokkia olivat ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvä kehittämistyö, ennaltaehkäisevän tuen kehittämien, yhteistyön kehittäminen, koulutuksen kehittäminen sekä kehittämis- ja hanke-työ. Kehittämistyö oli uusien toimintamallien ja prosessien luomista sekä kuvaamista paikallisesti ja valtakunnallisesti. Lain myötä uusia toimintamalleja on lähdetty kehittämään kuntiin, kouluihin, oppilaitoksiin sekä palvelujärjestelmien sisään. Kehittämistyö on sisältänyt esimerkiksi asioiden kartoittamista, selvitystyötä, lomakkeiden laadintaa ja lain tulkintaa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Verkostotyö jakautui kolmeen yläluokkaan: verkostokehittäminen, yhteistyö verkostojen ja sidosryhmien kanssa sekä työryhmät ja tiimit. Verkostotyö näyttäytyy laaja-alaisena ja monialaisena. Verkostotyötä tehdään osallistumalla erilaisiin moniammatillisiin työryhmiin, tiimeihin ja verkostopalavereihin. Verkostotyötä tehdään asiakkaan asioissa ja oppivelvollisuuslakiin liittyvässä kehittämistyössä. Tiedottamista oli kahdenlaista: ohjaus- ja valvontatyöstä tiedottaminen ja laista tiedottaminen. Tiedottaminen kohdentui asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän sidosryhmille ja oppivelvollisten huoltajille. Konsultaatio pääluokalle ei muodostunut yläluokkia. Konsultaatiota näyttäytyi verkostojen konsultaationa. Hallinnollisten tehtävien alaluokat olivat raportointi, päätösten valmistelu sekä talous ja resurssit. Työtehtäviin kuului ohjaus- ja valvontavastuusta raportointi, koulupaikan osoittamispäätösten sekä oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämispäätösten valmistelu-työ ja talousraportointi. Ammattitaitoa pidettiin yllä kouluttautumalla ja perehtymällä asioihin. Palvelujärjestelmien pääkäyttäjänä toimimiseen liittyivät järjestelmän asiantuntijuus sekä käyttöoikeuksien myöntäminen toisille työntekijöille.

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden muut oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät työtehtävät on koottu seuraavaan taulukkoon aineistolähtöisen sisällönanalyysin tuottamiin ala-, ylä- ja pääluokkiin (taulukko 4).

TAULUKKO 4: Muut oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät työtehtävät

Alaluokat	Yläluokat	Pääloukat	Yhdistävä luokka
oppivelvollisten ohjaus- ja valvontatyöhön liittyvien toimintamallien kehittäminen	ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvä kehittäminen	kehittäminen	muut oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät tehtävät
selvittelytyö			
lomakkeiden laatiminen			
ennaltaehkäisevän tuen kehittäminen	ennaltaehkäisevän tuen kehittäminen		
viranomaisyhteistyön kehittäminen	yhteistyön kehittäminen		
yhteiskehittäminen koulutuksenjärjestäjien kanssa	koulutuksen kehittäminen		
TUVA-koulutuksen kehittäminen			
aikuisten perusopetuksen kehittäminen			
tehostetun henkilökohtaisen oppilaanohjauksen kehittäminen			
kehittämis- ja hanketyö	kehittämis- ja hanketyö		
verkostokehittäminen	verkostokehittäminen	verkostotyö	
yhteistyö verkostojen ja sidosryhmien kanssa	yhteistyö verkostojen ja sidosryhmien kanssa		
työryhmät ja tiimit	työryhmät ja tiimit		
valvonta- ja ohjaustyöstä tiedottaminen	tiedottaminen	tiedottaminen	
laista tiedottaminen			
verkostojen konsultaatio	konsultaatio	konsultaatio	
raportointi	hallinnolliset tehtävät	hallinnolliset tehtävät	
päätösten valmistelu			
talous ja resurssit			
kouluttautuminen	ammattitaidon ylläpitäminen	ammattitaidon ylläpitäminen	
asioihin perehtyminen			
palvelujen pääkäyttäjä ja käyttöoikeuksien myöntäminen	palvelun pääkäyttäjä	palvelujärjestelmien pääkäyttäjänä toimiminen	

7.2 Oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkostot ja sidosryhmät

Vastaajien taustatiedot ja yhteistyö oppivelvollisuusohjaajan kanssa

Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan paikallisten yhteistyöverkostojen ja sidosryhmien jäsenille suunnattuun kyselyyn vastasi 13 henkilöä. Suurin osa kyselyyn vastanneista oli opinto-ohjaajia (8). Opinto-ohjaajien lisäksi vastaajien joukossa oli nuoriso-ohjaajia (2), sosiaaliohjaaja, lehtori ja sosiaalityöntekijä. Vastaajat työskentelivät toisen asteen oppilaitoksessa (5), peruskoulussa (3), sosiaali- ja terveystalveissa (2), Kuopion Ohjaamossa ja Navigaattorissa (1), nuorisopalveissa (1) ja työllisyyspalveluissa (1). Kysyttäessä tiesivätkö vastaajat, mitä Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaaja tekee ja millaisissa asioissa häneen voi olla yhteydessä, kaikki kyselyyn vastanneet vastasivat "kyllä".

Kyselyn perusteella kaikki vastanneet olivat tehneet yhteistyötä oppivelvollisuusohjaajan kanssa. Kysyttäessä, millaisissa asioissa oppivelvollisuusohjaajan kanssa oli tehty yhteistyötä, vastauksista pääluokiksi (taulukko 5) nousivat oppivelvollisuuslakiin liittyvä konsultaatio, monialainen kehittämis- ja mallintamistyö, verkostotyö, oppivelvollisten koulupolkujen suunnittelu, asuinkunnalle tehtävät valvontailmoitukset, oppivelvollisten ohjaus ja tiedonsiirtoon liittyvät asiat.

Kaikki kyselyyn vastanneet (13) kokivat saaneensa oppivelvollisuusohjaajalta vastauksen kysymyksiinsä ja tarpeenmukaista ohjausta tilanteessa. Pääsääntöisesti koettiin, että yhteistyö oppivelvollisuusohjaajan kanssa on edistänyt oppivelvollisen asiaa tai lisännyt tietämystä laajentuneesta oppivelvollisuudesta. Yksi vastanneista totesi, että vaikka tiedostaa oppivelvollisuusohjaajan työnkuvan, on kaikki oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyvä uutta.

TAULUKKO 5: Oppivelvollisuusohjaajan kanssa tehty yhteistyö

Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka	Yhdistävä kategoria
Neuvonta	Konsultaatio	Konsultaatio	Tehty yhteistyö oppivelvollisuusohjaajan kanssa
Kahdensuuntainen konsultaatio			
Oppivelvollisten koulupolkujen suunnittelu ja rakentaminen	Koulupolkujen rakentaminen	Koulupolut	
Eronneeksi katsominen			
Verkostotyön kehittäminen	Verkostotyö	Verkostotyö	
Verkostoyhteistyö			
Tiedonsiirto	Tiedonsiirto	Tiedonsiirto	
Oppivelvollisuuteen liittyvä kehittäminen	Kehittämistyö	Kehittämistyö	
Toisen asteen oppilaitoksen ilmoitusvelvollisuus	Valvontailmoitus kunnalle	Valvontailmoitukset	
Peruskoulun ilmoitusvelvollisuus			

Kehitysideat ja toiveet

Oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan kehittämiseksi nykyhetkessä ja tulevaisuudessa haluttiin kuulla yhteistyöverkoston ja sidosryhmien jäsenten kehitysideoita ja toiveita oppivelvollisuusohjaajan työhön liittyen. Asiaa kartoitettiin avoimella kysymyksellä, jotta vastaajien toiveet ja kehitysideat kuultaisiin mahdollisimman monipuolisesti. Kolmestatoista (13) kyselyyn vastanneesta kymmenen (10) vastasi avoimeen kysymykseen kehittämisideoista ja toiveista. Vastauksissa (taulukko 6) korostuivat verkostotyö, resurssit, työryhmien perustaminen, paikallinen kehittäminen, koulupolkujen ennakointi ja rakentaminen, kuntarajat ylittävä kehittäminen ja ennakointi. Oppivelvollisuusohjaajalta toivottiin jatkossakin aktiivista osallistumista verkostoissa ja tehtävänkuvasta tiedottamisen jatkamista. Oppivelvollisuusohjaajan tuki ja työpanos nähtiin tarpeellisena koulutuksen ulkopuolelle tippuneiden nuorten verkostoissa. Kehittämisideoissa nostettiin esiin tilanteen uudelleen arvioiminen säännöllisesti kuntatasolla, mutta myös muiden kuntien kokemusten kuuleminen. Ehdotettiin tiimin perustamista oppivelvollisuusohjaajan työtä tukemaan. Oppivelvollisten koulupolkujen ennakointia kunnassa nähtiin tärkeänä ja tämän tarkastelun laajentamista yli kuntarajojen toivottiin, jotta saataisiin mahdollisimman todenmukaista tietoa tulevista tarpeista. Toisen asteen oppilaitoksiin toivottiin oppivelvollisuusohjaajavetoista oppivelvollisuuden ympärille kehitettävää verkostoyhteistyötä, minkä avulla voitaisiin saavuttaa yhtenäiset toimintatavat alueen toimijoiden kesken. Muutamassa vastauk-

sisä nostettiin esiin huoli kunnan ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan tehtävän laajuudesta, vastuusta ja haasteista. Toivottiin, että työskentelyyn kohdennettuja resursseja tarkasteltaisiin lain laajentuuksessa ja oppivelvollisuusohjaajalle ehdotettiin työparia.

TAULUKKO 6: Oppivelvollisuusohjaajan työhön kohdistuvat kehitysiedat ja toiveet

Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka	Yhdistävä luokka
Vastuu, haasteet ja laajuus	Tehtävänkuvan laajuus	Resurssit	Kehitysiedat ja toiveet
Työmäärä			
Tuki ja työpari	Työntekijöiden määrä		
Verkostotyön kehittäminen ja koordinoiminen	Verkostotyön kehittäminen	Verkostotyö	
Valtakunnallinen verkostotyön ja kehittäminen			
Oppilaitosten ulkopuolisten verkostojen tukeminen	Verkostojen tukeminen		
Verkostotyöhön osallistuminen	Verkostoyhteistyö		
Käytänteet ja linjaukset	Oppivelvollisuuteen liittyvä ennakoiti ja kehittäminen	Ennakoiti ja kehittäminen	
Yksilölliset koulupolut ja ennakoiti			
Kehittäminen ja suunnittelu			
Tehtävänkuvasta tiedottaminen	Tiedottaminen oppivelvollisuuteen liittyvistä asioista	Tiedottaminen	
Oppivelvollisuus asioiden läpikäyminen			

Kyselyn viimeisessä osiossa vastaajat saivat lähettää vapaamuotoiset terveiset oppivelvollisuusohjaajalle. Terveisistä korostuivat yhteistyön tekeminen asioiden kehittämiseksi ja edistämiseksi. Tätä tukevat muun muassa seuraavat suorat lainaukset: "Helposti lähestyttävä henkilö ja oppivelvollisuusohjaajan kanssa on ollut yhdessä helppo asioita ratkoa ja miettiä." "Kiitos työpanoksestasi. Minusta työssäsä on näkynyt, että meillä on yhteiset tavoitteet ja yhdessä meidän täytyy etsiä keinoita tavoitteeseen pääsemiseksi" Yksi vastaajista koki hyvänä, että oppivelvollisuusohjaaja ottaa selvää lakimuutoksista ja tiedottaa niistä verkostoja. Oppivelvollisuusohjaajan työ on tukenut lastensuojelu-

työtä ja vähentänyt lastensuojelun työtaakkaa. "Oppivelvollisuusohjaajan työ on tukenut lastensuojelutyötä. Yhteistyö on ollut hyödyllistä ja sujuvaa. Oppivelvollisuusohjaajan mukana oleminen lastensuojelun työskentelyssä yhteistyötahona on vähentänyt lastensuojelun työtaakkaa, päällekkäisen työn tekemistä."

8 POHDINTA

8.1 Tutkimuskysymyksen muokkaaminen

Kerätyn aineiston analyysin alkumetreillä, käydessäni läpi Valpas-ohjaajien verkostolta kerättyä aineistoa koskien asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavien työtehtäviä, huomasin, että opinnäytetyön toinen tutkimuskysymys oli muotoiltu liian suppeaksi. Alkuperäinen tutkimuskysymys ”Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät lakisääteiset työtehtävät?” ohjasi mielestäni liikaa aineiston sisällönanalyysiä kohti lain määrittämiä työtehtäviä. Aineistoon perehtyessä näyttäytyi, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden työtehtävät sisältävät paljon sellaisia tehtäviä, jotka eivät kumpua suoraan laista, mutta niiden hoitaminen on edellytys lain täytäntöönpanolle ja toteuttamiselle. Jotta aineiston analyysissä voitiin aidosti huomioida myös ne työtehtävät, jotka liittyvät oppivelvollisuuden laajenemiseen, mutta laki ei niitä suoranaisesti sanele suorittamaan, päädyin muokkaamaan tutkimuskysymyksen väljemmäksi: ”Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavan työntekijän keskeisimmät oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät työtehtävät?”.

Tutkimuskysymystä ei rakennettu uudestaan vaan se muotoiltiin aineiston mukaiseksi. Muokattu tutkimuskysymys sopii paremmin tutkimuskyselyn toteuttamisen jokaiseen vaiheeseen aina kyselylomakkeen laadinnasta aineiston analysointiin ja raportointiin. Kyselyssä kartoitettiin sekä kunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden lain määrittämiä työtehtäviä että muita oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyviä tehtäviä. Tutkimuskysymyksen muokkaamisen myötä aineiston antama tietoa ei tarvinnut rajata. Näin ollen sisällönanalyysissä voitiin huomioida kaikki olennaisesti kunnan ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamiseen sekä oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyvät työtehtävät nähtiin ne sitten lakisääteisinä tai ei.

Väljästi määritellystä tutkimusasetelmasta on hyötyä, kun tutkitaan uusia ilmiöitä. Liian tiukasti rajattu tutkimusasetelma ja menetelmät, voivat pahimmillaan rajata olennaisen tiedon pois. Toistuva ristiriita aineistosta nousevan tiedon ja tutkimuskysymyksen välillä ohjasi minut hyödyntämään laadullisen tutkimuksen mahdollistamaa prosessiluonteisuutta. Kiviniemen (2018, 73) kuvaama laadullinen tutkimus oppimistapahtumana tuli käytännössä toteen. Laadullisessa tutkimuksessa inhimillisen aineistonkeruun välineen eli tutkijan itsensä näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkimusprosessin edetessä. Prosessiluonteisuuden vuoksi tutkimuksessa voidaan hyödyntää väljästi laadittua tutkimussuunnitelmaa, joka voi elää tutkimuksen edetessä. Tämä mahdollistaa tutkimusvaiheiden kietoutumisen yhteen ja tulkintaa tehdään koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimussuunnitelmaa ja -ongelmaa voidaan tarkastella tutkimuksen kaikissa vaiheissa ja tutkimukseen liittyvät ratkaisut voi muotoutua tutkimuksen edetessä. (Eskola & Suoranta 1998, 15–16; Puusa 2011, 114–115.)

8.2 Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva

Kehittämistyön tavoitteena oli selkeyttää Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva ja kirjata se ylös. Tehtäväkuva ja oppivelvollisuuslaki, jonka toteuttamisesta oppivelvollisuusohjaaja osaltaan vastaa, ovat uusia. Aiheen tuoreuden vuoksi koin tärkeänä kartoittaa muiden kuntien tapaa

toteuttaa kunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuta sekä kuulla paikallisten verkostojen ja sidosryhmien näkemyksiä ja toiveita tehtäväkuvan suhteen. Kerätty tieto ja tulokset vahvistivat ajatusta tehtäväkuvan laatimisen tarpeellisuudesta ja auttoivat jäsentämään tehtäväkuvaa.

Kyselyyn vastanneet asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevat työntekijät, joiden tehtäväkuvaa ei ollut kirjattu, kokivat pääsääntöisesti, että tehtäväkuvan laatiminen olisi tarpeellista. Tehtäväkuvan kirjaamisen ajateltiin selkeyttävän työtä ja vastuunjakoa, edistävän työn todentamista sekä resurssointia ja auttavan uuden työntekijän perehdyttämisessä. Kyselyssä esiinnousseet tehtäväkuvan kirjaamista puoltavat teemat ovat yhdenmukaisia aihetta käsittelevän teorian kanssa. Arthur (2006, 83) määrittelee tehtäväkuvan ensisijaiseksi tarkoituksesi työn olennaisempien tehtävien koostamisen. Tehtäväkuva selventää työntekijän roolia organisaatiossa ja hänen tekemäänsä työhön kohdistuvia odotuksia. Se ohjaa työpaikkailmoituksen laatimista, haastatteluja, työntekijän valintaa, uuden työntekijän perehdyttämistä, suoritusten arviointia, palkkausta, työntekijän kehittämistä ja kouluttamista sekä työtodistuksen kirjaamista. (Arthur 2006, 83–84.) Helsilän (2009, 56) mukaan tehtäväkuvan määrittelemisen kiteyttää työntekijään kohdistuvat odotukset ja selkeyttää tavoitteet, valtuudet, toiminta alueen ja kehittämisen tarpeet. Tehtäväkuvia kirjatessa ja verratessa voidaan havaita työtehtävien päällekkäisyyttä tai ettei jonkin tehtävän hoitamiseen ole osoitettu riittävästi resursseja.

Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuta suorittavien työntekijöiden vastaukset vahvistivat näkemystäni siitä, että asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtäväkuva on hyvin moniulotteinen ja vaativa. Tehtävästä suoriutuminen edellyttää muutakin kuin lain velvoittamien valvonta- ja ohjaustyön suorittamista. Työhön liittyy paljon oppivelvollisuuden laajenemiseen, verkostotyöhön ja kehittämiseen liittyviä työtehtäviä. Valpas-järjestelmän valvonta ja oppivelvollisten ohjaaminen on vain osa laajaa tehtäväkuvaa.

Oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkostoille ja sidosryhmille teetetyn kyselyn tulokset (konsultaatio, koulupolut, verkostotyö, tiedonsiirto, kehittämistyö, valvontailmoitukset, resurssit, ennakointi ja kehittäminen ja tiedottaminen) tukevat asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleville työntekijöille teetetyn kyselyn tuloksia. Paikallisesti tehty yhteistyöhön liittyvät työtehtävät kuvantuvat myös valtakunnallisesti. Analysoitaessa asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän lakisääteisiä työtehtäviä, asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän muita laajentuneeseen oppivelvollisuuteen liittyviä työtehtäviä, oppivelvollisuusohjaajan tekemää yhteistyötä verkostojen ja sidosryhmien näkökulmasta sekä oppivelvollisuusohjaajan verkostojen ja sidosryhmien kehitysideoita ja toiveita, nousi kaikissa osioissa pääluokiksi kehittämistyö ja verkostotyö. Konsultaatio pääluokka syntyi kolmessa ensimmäisessä edellä mainitussa asiayhteydessä. Tulokset kuvastavat asian tuoreutta ja sitä, että lain käytäntöön tuominen on edellyttänyt kehittämistä, yhteistyötä verkostojen kanssa sekä konsultaatiota uusien asioiden ja tilanteiden ratkaisemisessa.

Tulokset edistivät tehtäväkuvan kirjaamista jäsentäen olennaisimpia työtehtäviä. Tehtäväkuvan laatimisessa huomioitiin asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleville työntekijöille teetetystä kyselyssä esiin nousseet lain velvoittamat työtehtävät ja muut oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyvät tehtävät ottaen huomioon alueelliset tarpeet sekä toiveet. Tämän lisäksi olen opinnäytetyöprosessin aikana käynyt esihenkilöni kanssa kaksi kehityskeskustelua (syksy 2021 ja talvi 2022) ja muita

vapaamuotoisempia keskusteluja oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan osalta ja näiden keskusteluiden sisältö on otettu huomioon tehtävänkuvan kirjaamisessa. Esihenkilöllä on ollut mahdollisuus lukea ja kommentoida kirjattua tehtävänkuvaa. Esihenkilö on hyväksynyt kirjatun tehtävänkuvan lopullisen version.

Päädyin kirjaamaan tehtävänkuvan tarkasti, sillä työtä ei tällä hetkellä toteuta kukaan muu kunnassa ja tehtävä sisältää paljon erityisiä työtehtäviä. Tehtäväkuva ei ole yleistettävissä muihin tehtäviin, koska kyseessä on eräänlainen rajattuun aihealueeseen perustuva asiantuntijatyö. Tehtävään ei ole laadittu perehdytysmateriaalia, joten tarkkaan laadittua tehtävänkuvaa on mahdollista hyödyntää uuden työntekijän rekrytoimisessa ja perehdyttämisessä, jos tällainen tilanne tulee eteen. Tarkasta kirjaamisesta huolimatta pyrin kuitenkin kirjaamaan tehtävänkuvan Arthurin (2006, 83–85) ohjeita noudattaen mahdollisimman tiiviisti, suoraviivaisesti ja selkeästi, jotta työnantajan ja työntekijän on helppo tulkita sitä.

Arthurin (2006, 84–85) listaamat viisitoista ohjetta kattavan ja selkeän tehtävänkuvan kirjaamiseen, joita hyödynsin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan laatimisessa (liite 7):

1. Tehtävät kirjataan vastuullisimmasta ja eniten työaikaa kuluttavasta tehtävästä eteenpäin
2. Tehtävät kirjataan selkeästi ja ytimekkäästi kaikkien ymmärrettäviksi ja tunnistettaviksi
3. Vältetään yleistyksiä ja monitulkintaisia ilmaisuja
4. Kirjataan työstä suoriutumisen kannalta olennaisimmat tehtävät eikä luetella kaikkia työhön liittyviä tehtäviä. Lista on hyvä päättää lauseeseen: ”Suorittaa muita työhön liittyviä tehtäviä ja vastuita tarpeen mukaan”
5. Tehtävien ymmärtämistä helpottamaan voidaan kirjata käytännön esimerkkejä työtehtävistä
6. Vältetään ammattikielen käyttöä
7. Ilmoitetaan kunkin työtehtävän yleisyys esimerkiksi prosenttiosuuksilla
8. Ytimekkääseen ja helposti luettavaan tehtävänkuvan luomiseksi työtehtävät listataan yksitel-
len ja selkeästi ilman kuvailevia kappaleita.
9. Tehtävänkuvassa ei viitata tiettyihin henkilöihin vaan ammattinimikkeisiin ja tehtäviin
10. Tehtävät kirjataan listaukseen presensissä
11. Työtä kuvataan objektiivisesti ja tarkasti, miten se tulee suorittaa eikä niin kuin se toivotaan
suoritettavan
12. Kirjataan toiminta ja sen lopputulos, ei käytettävää menettelyä
13. Varmistetaan, että kirjatut vaatimukset liittyvät työhön ja ovat yhdenmukaisia lakien ja mää-
räysten kanssa
14. Tehtäväkuvasta poistetaan tarpeettomat ilmaukset. Tehtävänkuvan pituus ei määritä työn
merkitystä. Hyvä kuvaus on selkeä ja ytimekäs 1–2 sivun mittainen teksti.
15. Tehtävänkuvan kirjaamisessa käytetään verbejä. Työtehtävää kuvaava lause kannattaa aloit-
taa toimintaa tai tehtävää kuvaavalla sanalla, tällöin ensimmäinen sana kertoo lukijalle, mitä
tulee tehdä.

Sellaisenaan kaikkia edellä listattuja ohjeita ei kuitenkaan ole noudatettu oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuvan laatimisessa ja kirjaamisessa. Tällä hetkellä esimerkiksi kuhunkin työtehtävään käyte-
tyn ajan kirjaaminen ei ole mielekäs, koska oppivelvollisuuslaki astuu voimaan asteittain. Kuhunkin

työtehtävään kuluvan työajan ennustaminen mahdotonta, koska todellinen työn määrä ei ole vielä tiedossa. Uskon esimerkiksi, että ohjaustyöhön ja työn kehittämiseen käytettävän työajan suhde tulee jatkossa muuttumaan sitä mukaa kun ohjattavien oppivelvollisten määrä lisääntyy ja lakiuudistuksen toimeenpanoon liittyvä akuutti kehitystyö on saatu tehtyä. Esimerkiksi oppivelvollisuusohjaajan työssä sovellettava Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimuksen palkkausjärjestelmä (KVTES 2020-2021, 2 luku 6§) ohjaa pitämään tehtävänkuvat ajantasaisina. Tehtävänkuvaa tulisi ottaa aina uudelleen käsittelyyn ja tarvittaessa muokata, jos tehtävänkuvassa määritellyt tehtäväkokonaisuudet muuttuvat vähäistä merkittävämmiin. Tehtävänkuvan muuttumisen myötä voidaan tarkastella tehtävän vaativuutta ja muutosten vaikutusta tehtäväkohtaiseen palkkaan.

Tehtävänkuvan (liite 7) alkuun kirjasin lyhyen kuvauksen oppivelvollisuusohjaajan tehtävän tarkoituksesta. Itse tehtävänkuvaa rakentui neljän pääteeman ympärille: asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu, oppivelvollisuuslain mukaiset hallintopäätökset, oppivelvollisuuslakiin liittyvä kehittämis- ja verkostotyö ja muut työtehtävät. Pääotsikoiden alle kokosin tarkemmin kuhunkin teemaan sisältyviä tehtäviä.

8.3 Kehittämistyö ja asiantuntijuus osana asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavan työtä

Uusi laki on vaatinut ja vaatii jatkossakin kehittämistyötä niin kunnissa, kouluissa, oppilaitoksissa kuin myös palvelujärjestelmissä. Laki on tuonut mukanaan uusia haasteita ratkottavaksi ja osoittanut puutteita nykyisissä rakenteissa. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleva työntekijä on usein tässä kehittämistyössä keskeisessä asiantuntijan roolissa. Kyselyissä vahvasti esiinnousseet kehittämistyö, verkostotyö, tiedottaminen ja konsultaatio viittaavat asuinkunnan ohjaus ja valvontavastuussa olevan työntekijän asiantuntijuuden sosiaaliseen luonteeseen.

Jurnun (2021, 41–44) mukaan asiantuntijan erityisosaaminen rakentuu tietopohjasta ja kyvystä soveltaa tietopohjaa ongelmanratkaisutilanteissa. Työelämää kehitetään ja monimutkaisia haasteita ratkotaan yhteistyössä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Kukin asiantuntija jakaa omaa erityisosaamistaan edistääkseen yhteistä päämäärää. Päämääränä asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevalla työntekijällä ja hänen yhteistyöverkostoillaan voi olla esimerkiksi oppivelvollisten koulupolkujen rakentaminen, uusien toimintamallien kehittäminen tai tulevaisuuden tarpeiden ennakoiminen. Asiantuntijuuden kollektiivinen luonne edellyttää asiantuntijalta hyviä vuorovaikutus-, yhteistyö- ja viestintätaitoja sekä kykyä verkostoitua ja rakentaa sosiaalista pääomaa. (Jurnu 2021, 41–44.) Saaristo (2000, 152) taas on kuvannut asiantuntijuuden sosiaalisen luonnetta avoimen asiantuntijuuden käsitteellä, missä asiantuntijuus syntyy sosiaalisesti tuotettuna erityisosaamisena kommunikation myötä.

Veivo ja Mäntykivi (2021, 16) kirjoittavat pedagogisesta konsultaatiosta osana erityisopettajan työtä. Tutkimusten valossa erityisopettajan pedagoginen konsultaatio nähdään opettajan työtä tukevana yhteistyönä ja osaamisen jakamisena sekä osana koulujen toimintakulttuurien kehittämistä. Oppilaitoksen sisäisessä konsultaatiossa eri toimijat ovat tasa-arvoisessa asemassa, ja konsultaatio perustuu dialogiin sekä reflektioon. Konsultaatio perustuu yhteisölliseen oppimiseen, missä osaamista jaetaan ja ratkaisut löydetään yhteisen keskustelun tuloksena. (Veivo & Mäntykivi 2021, 20.) Kunnan

oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa oleva työntekijä voidaan nähdä laajentuneen oppivelvollisuuden asiantuntijana, joka asiantuntijuudellaan tukee oppivelvollisten parissa työskentelevää henkilöstöä.

8.4 Kuopion Ohjaamon asemoituminen oppivelvollisuusohjaajan työhön

Kuopion oppivelvollisuusohjaajan tehtävän sijoittumista Kuopion Ohjaamoon ja Ohjaamon roolia ei tule mielestäni sivuuttaa pohdittaessa oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva. Tahdonkin nostaa Ohjaamon roolin esiin Pohdinta-osiossa, vaikka tuloksista sen merkitystä ei ollut löydettävissä. Ohjaamo terminä mainittiin yhdessä oppivelvollisuusohjaajan yhteistyö verkostoille ja sidosryhmille suunnatussa kyselyssä kysyttäessä, millaisissa asioissa henkilö on tehnyt yhteistyötä tai ollut yhteydessä oppivelvollisuusohjaajaan: *”Yhteistyö Ohjaamossa ja sen rakentaminen, läheinen verkostoyhteistyö, monialainen yhteistyö ja sen rajapinnat, konsultaatiot puolin ja toisin, keskustelu oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuvasta, kehittämistarpeista ja verkostoitumisesta, yksittäiset asiakasohjaukset keskeytyksessä olevien oppivelvollisten tilanteissa.”*. Kyseinen lainaus kiteyttää Ohjaamon merkityksen oppivelvollisuusohjaajan työn tukena ja yhteistyötahona.

Valtakunnallisen Valpas-verkoston jäsenten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella voin todeta, että niin kuin Kuopiossa myös monella muulla paikkakunnilla asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastavan työ sijoittuu paikalliseen Ohjaamoon. Nuorille suunnattu palvelukokonaisuus on luonnollinen toimintaympäristö myös oppivelvollisten ohjaustyölle. Oppivelvollisuusohjaaja täydentää omalla ammattitaidollaan monialaista tiimiä ja vastavuoroisesti voi hyödyntää omien ohjattaviensa tilanteisiin sopivia Ohjaamon palveluita sekä asiantuntijoita. Ohjaamoon sijoittuminen tukee asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän keskeisimpiä työtehtäviä eli ammatillista ohjaustyötä oppivelvollisten kanssa sekä yhteistyötä verkostojen kanssa.

Ohjaamo on monialainen toimijakonsepti, mikä tarjoaa 15–29-vuotiaille nuorille maksutonta ohjausta, palvelua ja apua. Ohjaamo verkosto on valtakunnallisesti laaja ja Ohjaamoja toimii lähes 70 eri paikkakunnalla. (Ohjaamo 2021, Lähin Ohjaamo.) Ohjaamot tarjoavat helposti lähestyttävää palvelua nuorille ja heidän verkostoilleen. Palvelun slogan *”Jos et tiedä mistä aloittaa, aloita Ohjaamosta!”* kuvaa hyvin toiminnan tarkoitusta. Asiakkaan itsensä ei tarvitse osata määritellä haasteitaan tarkasti tai nimetä ammattilaisia, joidenka avusta hyötyisi. Ohjaamon ammattilaisten työtä on kohdata nuori ja auttaa häntä eteenpäin. (Määttä & Souto 2020, 5.) Yleensä asiakas tarvitsee palvelua ja ohjausta etenkin koulutus- ja työelämäsiirtymissä, mutta haasteet voivat liittyä myös esimerkiksi elämänhallintaan, vapaa-ajantoimintaan, asumiseen tai talouteen. Työntekijä etsii tiedon palveluista ja ohjaa nuorta oikeiden palveluiden piiriin rinnalla kulkien sekä saattaen vaihtaen.

Kuopion Ohjaamo on aloittanut toimintansa syksyllä 2020 ja on osa Euroopan sosiaalirahaston tuettava Työllisyyden palvelutori-hanketta. Hankkeen tavoitteena on nuorten ja muuten heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistäminen. Palvelutori kokoaa Kuopiossa työllisyyden edistämiseen liittyvät ohjaus- ja neuvontapalvelut helposti tavoitettavaksi kokonaisuudeksi yhdelle luukulle. Palvelutori tarjoaa eräänlaisen integraatioalustan alueen toimijoille, jotka voivat yhteis-

työssä rakentaa asiakaslähtöisiä palveluja. (Euroopan sosiaalirahaston valintaesitys 2020, Työllisyyden palvelutori.) Kuopion Ohjaamossa työskentelee kaksi nuorisonohjaajaa, opinto-ohjaaja sekä te-asiantuntija. Ohjaamon työntekijöiden lisäksi asiakkaille on tarjolla viikoittain eri asiantuntijoiden ohjausta kuten esimerkiksi asuntoneuvojan, talousneuvojan, oppivelvollisuusohjaajan, erityisopettajan, Kuopion psykiatrian keskuksen kuntoutusohjaajan ja kokemusasiantuntijan ohjausta. Kuopion Ohjaamon työntekijät auttavat ja ohjaavat nuoria esimerkiksi arjen haasteissa, työhön ja koulutukseen hakeutumisessa tai erilaisissa tukiasioissa. Työskentelyn lähtökohtana on, että toimipisteestä nuori löytyy aina luotettavan aikuisen, jonka kanssa keskustella ja jakaa arjen haasteita ja pohdintoja. Nuoret ovat palvelun keskiössä.

8.5 Kehittämistyöhön liittyvät eettiset- ja luotettavuuskysymykset

Läpi opinnäytetyö prosessin pohdin paljon kehittämistyön objektiivisuutta sekä omaa positiotani suhteessa tutkittavaan aiheeseen. Tällainen pohdinta, onkin luonnollinen osa laadullisen tutkimuksen tekemistä, sillä tutkija on keskeisessä roolissa kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Tutkija laatii tutkimusasetelman, toteuttaa tutkimuksen, analysoi aineiston, tekee johtopäätökset ja raportoi tuloksista. Tutkimuksen teossa on syytä pohtia, kuinka puolueettomasti tutkija kykenee keräämään ja analysoimaan kerättyä aineistoa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija, joutuu koko tutkimusprosessin ajan tekemään tutkimukseen liittyviä valintoja, mikä johtaa siihen, että tutkijan tulee järjestelmällisesti epäillä sekä ottaa kantaa analyysin kattavuuteen ja työn luotettavuuteen. (Eskola & Suoranta 1998, 208–209; Tuomi & Sarajärvi 2008, 160.)

Tässä opinnäytetyössä tutkijan positio ei ole irrallinen tai etäinen, vaan kehittämistyön laatija ja toteuttaja työskentelee itse toimessa, jonka tehtävänkuvaa opinnäytetyössä kehitetään ja kirjataan. Olen ollut opinnäytetyön laatijana sekä tietoa tuottavan asiantuntijan että tietoa keräävän ja analysoivan tutkijan roolissa. Kanasen (2017, 42) mukaan kehittämistutkimuksessa tutkijan rooli on keskeinen muutoksen organisoinnissa. Tutkija ei ole erillään tutkittavasta ilmiöstä vaan toimii aktiivisena muutoksentekijänä muutosprosessissa. Tutkijan vaikutus tutkittavaan ilmiöön ja tutkittaviin on olenainen. Tutkijan omakohtainen tieto tutkittavasta aiheesta suuntaa ajatuksia ja ohjaa tiedonhankinnassa. Tämä voidaan nähdä tutkimuksen luotettavuuden kannalta myös positiivisena ja luotettavuutta lisäävänä lähtökohtana. Tutkijan irrallisuus ja ymmärryksen puuttuminen tutkittavasta aiheesta voi johtaa tutkijaa väärään suuntaan. Joskus laadullinen organisaatio tutkimus edellyttää tutkijalta sitoutumista lähelle tutkittavaa aihetta, jolloin tutkijan positio ja henkilökohtaisten kokemusten vaikutus ilmiön tutkimiseen hyväksytään. (Aaltio & Puusa 2011, 159.)

Etenkin aineiston keruu- ja analysointivaiheessa kiinnitin huomiota tutkijan valtaan ja objektiivisyyden suhteessa kehittämistyöhön, tuloksiin ja tuloksista raportointiin. Pohdin paljon, ohjaako oma positioni syvällä aiheessa ja työn keskiössä liikaa tulkintojani, aineiston ryhmittelyä ja termien luomista. Toisessa hetkessä olin kiitollinen omasta asiantuntemuksestani aiheen suhteen, koska osa kyselyiden tuottamista vastauksista oli hyvin koruttomia ja karsittuja. Tällaisista vastauksista aihe-

seen perehtymättömän olisi ollut vaikea saada irti vastauksiin sisältyvää informaatiota. Oma esiymmärryksen aiheesta ja saman ammattikielen jakaminen kohdejoukon kanssa edisti uuden aiheen ja ilmiön tutkimista. Opinnäytetyössäni pyrin sanoittamaan aiheen tematiikkaa laajemmalle yleisölle.

Tutkijan ja tutkimuksen vuorovaikutus on osa laadullista tutkimusta. Osa tutkijoista ovat ottaneet kannan, ettei laadullisen tutkimuksen tekemisessä voida koskaan saavuttaa täydellistä objektiivisuutta. Tutkijan tulee tutkimusraportissaan kirjata, perustella, pohtia ja avata valintojaan sekä tehdä tulkintoja lisätäkseen tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja siirrettävyyttä. (Patton 2015, 58; Aaltio & Puusa 2011, 153–154; Vilkkä 2021, 198.) Voidaan todeta, että laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuu tarkkaan kirjaamiseen, läpinäkyvyyteen ja siihen päätykö tutkimuksen lukija lukemansa perusteella samaan lopputulemaan kuin tutkimuksen tekijä (Vilkkä 2021, 197–198). Olen pyrkinyt arvioimaan opinnäytetyön luotettavuutta kaikissa vaiheissa ja raportoinnissa todentamaan sisälönanalyysin prosessia ja tehtyä luokittelua taulukoiden avulla (Puusa 2011, 123; Vilkkä 2021, 198). Prosessin kanssa käsi kädessä ovat kulkeneet itsekriittisyys ja pyrkimys irrottaa itsensä tarkastelemaan tutkimusta etäämmältä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä huolellisella perehtymisellä ilmiön kannalta olennaiseen teoriaan ja monipuolisella aineiston hankkimisella. Esiymmärryksen kasvattaminen ohjaa tutkimuksen tekemistä oikeaan suuntaan ja auttaa tutkijaa nivomaan tutkimuksen tuottaman analyysin olemassa olevaan tietoon ja teoriaan. (Aaltio & Puusa 2011, 159) Työsuunnitelman kirjaamisessa olen perehtynyt huolellisesti ja pitkään ilmiön taustoihin ja rajannut työtä teorian ohjaamana. Teorian ja taustatiedon kerääminen on ollut haasteellista kehitettävän aiheen tuoreuden vuoksi. Oppivelvollisten asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta ei ole vielä juurikaan muodostunut tutkimustietoa. Opinnäytetyön rinnalla tehty oma työ aihepiirin parissa, työn kautta lisääntynyt tieto sekä lakiuudistuksen taustoihin ja hallituksen lakiesityksien tueksi tehtyihin selvityksiin perehtyminen on auttanut kirkastamaan ajatuksia, nostanut esiin aiheen kannalta olennaisimmat teemat ja käsitteet. Aiheen ja kerätyn aineiston nivominen ja peilaaminen aiempaan tietoon oli haasteellista.

Luotettavuutta tarkasteltaessa tutkijan tulee pohtia, ovatko tutkimuksen tuottamat tulokset siirrettävissä ja yleistettävissä. Tutkimusraportissa pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita ja sitä, voitaisiinko tuotettua tietoa hyödyntää muissa ympäristöissä ja tutkimuksissa tai saataisiinko samankaltaisia tuloksia, jos aihetta tutkittaisiin uudestaan. (Aaltio & Puusa 2011, 156.) Vilkkä (2021, 197) taas toteaa käsitellessään laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta, että laadullista tutkimusta on lähes mahdoton toistaa sellaisenaan ja jokainen tutkimus on ainutkertainen. Toistettavuuden haasteeseen vaikuttaa kunkin tutkijan teoreettinen perehtyneisyys ja esiymmärrys tutkittavasta aiheesta, mitkä osaltaan ohjaavat tutkimusaineiston tulkintaa ja luokittelua. Eri tutkijat luultavasti päätyisivät osittain eri tuloksiin toistaessaan tutkimusta, vaikka tutkimusprosessi olisi kuinka tarkkaan kirjattu.

Toikko ja Rantanen (2009, 121) kirjoittavat, että kehittämistyössä työn luotettavuutta voidaan arvioida sen käyttökelpoisuuden ja tuotetun tiedon hyödyllisyyden perusteella. Kehittämistyöhön liittyvä sosiaalinen prosessi ja tutkimukseen liittyvä suppea aineisto heikentävät tutkimuksen luotettavuutta ja toistettavuutta. Kehittämistyön sosiaalisen luonteen vuoksi myös tutkijan ja muiden toimijoiden

sitoutuminen kehittämistyöhön ja tiedon tuottamiseen vaikuttavat luotettavuuteen. (Toikko & Rantanen 2009, 123–124). Opinnäytetyö prosessin aikana olin äärimmäisen sitoutunut ja motivoitunut työn kehittämiseen, johdonmukaiseen työskentelyyn ja mahdollisimman monipuolisen sekä kattavan aineiston keräämiseen. Kehittämistyön käyttökelpoisuutta arvioitaessa voidaan todeta, että käytäntö on totuuden ainoa kriteeri (Toikko & Ranta 2009, 125). Opinnäytetyön luotettavuutta voidaan tässä tapauksessa tarkastella sekä prosessinäkökulmasta että kehittämistulosten näkökulmasta. Prosessinäkökulmassa arvioidaan, kuinka hyvin arviointia ja aineistoa voidaan käyttää, kehittämisprojektin tavoitteiden tarkentamisessa ja prosessin ohjauksessa. Kehittämistulosten käytettävyyttä arvioitaessa pohditaan työn tuotoksena syntyneiden tulosten hyödynnettävyyttä. (Toikko & Ranta 2009, 125). Näen, että sekä kehittämisprosessi itsessään että tutkimusraporttiin kirjattavat kehittämistulokset kehittivät ja tulevat kehittämään työelämän käytänteitä, prosesseja sekä tehtäviä. Työn lähtökohtana oli palvella yksittäistä organisaatiota, mikä teki prosessista ainutlaatuisen. Tästäkin huolimatta aihe on valtakunnallinen ja uskon, että kehittämistyön tuloksia ja tuotoksia voidaan hyödyntää laajemmin, mikä tarkoittaa tutkimuksen siirrettävyyttä. Kehittämistyön tekijänä en ole vastuussa tutkimuksen ainutlaatuisuudesta ja siirrettävyyteen liittyvistä haasteista. Olen kuitenkin pyrkinyt raportoimaan prosessi läpinäkyvästi, jotta lukija voi arvioida tuotetun tiedon käyttökelpoisuutta omassa organisaatiossaan. (Toikko & Ranta 2009, 126.)

Opinnäytetyön eettisyyttä ja luotettavuutta käsitellessäni olen myös joutunut toteamaan yksittäisen tutkijan rajallisuuden. Käsiteltävä aineisto voi olla mittava ja siitä kumpuava informaatio lähes loputtonta. Kaikkea tietoa on mahdoton analysoida, dokumentoida ja huomioida johtopäätöksissä. Tarkasti rajattu aihe ennaltaehkäisee tutkimuksen kannalta epäolennaisen tiedon keräämisen, auttaa tutkijaa pysymään tutkimuksen tarkoituksessa ja tutkimustehtävässä sekä helpottaa aineiston analysoimista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 104–105; Puusa 2011, 114.) Uskon, että hyvän tutkijan paras ominaisuus on keskeneräisyyden sietäminen ja kyky pysyä rajatussa aiheessa, vaikka käsillä oleva tieto houkuttelisikin jatkamaan aiheen parissa ja laajentamaan tutkimusta. Jossakin kohtaa on syytä lopettaa ja kirjata ylös jatkotutkimusaiheet.

8.6 Kehittämistyön merkitys ja jatkotutkimusaiheet

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa oppivelvollisuusohjaajan työtä kohtaan kohdistuvia velvoitteita, käsityksiä, toiveita sekä määritellä Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva. Oppivelvollisuusohjaajan toimi oli kunnassa uusi eikä siihen ollut laadittu tehtävänkuva. Työ on täytynyt aloittaa tyhjästä vailla selkeitä raameja tai toimintamalleja. Tehtävänkuvan rakentaminen ja selkeyttäminen oli olennainen osa oppivelvollisuuslakiuudistukseen reagoimista ja uusien toimintamallien luomista kunnassa. Opinnäytetyö toteutettiin työelämää kehittävänä tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja se tuotti tietoa kuntiin syntyneistä ohjaus- ja valvontakäytänteistä, mikä toimi tukimateriaalina Kuopiossa oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva kirjaamisessa. Työn lähtökohtana oli kirjastaa oppivelvollisuusohjaajan työtehtäviä sekä vahvistaa työhön liittyviä prosesseja, ohjauskäytänteitä ja yhteistyöverkostoja.

Yli puoli vuotta kestäneen opinnäytetyöprosessin rinnalla suoritin päivätyönäni asuinkunnan ohjaus- ja valvontatyötä. Opinnäytetyön sitominen käytäntöön ja sen työstäminen työnohella oli raskasta mutta luonnollista käytännöntyöhön nivoutuvaa kehittämistä, mikä auttoi jäsentämään omaa työtäni ja työkenttää. Prosessin aikana moni oppivelvollisuus uudistukseen liittyvä asia kirkastui, työkenttää kehitettiin ja yhteistyö verkostojen kanssa tiivistyi. Tutkimuskyselyiden antama tieto ja tehtävänku- van kirjaaminen selkeyttivät oppivelvollisuusohjaajan työn tavoitteita. Toivon, että opinnäytetyön tulokset ja kirjattu tehtävänkuva näyttävät todeksi, kuinka moniulotteisesta työstä on kyse, kun pu- hutaan lakisääteisestä asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuun toteuttamisesta. Työstä suoriutuminen edellyttää työntekijältä lain asiantuntemusta, kokemusta nuorten kanssa työ- kentelystä, kehittämismyönteisyyttä, valmiutta itsenäiseen työskentelyyn ja päätöksentekoon, hyviä yhteistyö-, viestintä- ja organisointitaitoja, paineensietokykyä, ratkaisukeskeisyyttä ja järjestelmälli- syyttä.

Tulokset osoittivat, että kunnissa on käytössä hyvin erilaisia nimikkeitä valvonta- ja ohjausvastuuta toteuttaville työntekijöille. Nimikkeiden kirjo voi hämmentää ja tuottaa haasteita kyseisen työnteki- jän löytämiseen kussakin kunnassa. Oppivelvollisuusohjaaja nimike ei ole käytössä muissa kunnissa kuin Kuopiossa. Oppivelvollisuusohjaaja tehtävänimikkeenä on pehmeä ja viittaa yksilön kohtaami- seen, ohjaamiseen ja rinnalla kulkemiseen, mikä on asiakastyön näkökulmasta hyvä. Nimike ei kui- tenkaan täysin kuvasta työn vaativuutta, moniulotteisuutta ja asiantuntijana toimimista Mielestäni joissain kunnissa käytössä olevat nimikkeet oppivelvollisuuskoordinaattori ja oppivelvollisuuden asi- antuntija kiteyttävät tehtävänkuva paremmin ja kuvastavat tehtävälle annettua arvoa.

Opinnäytetyön aihe oli ajankohtainen. Aiheen hyväksymisen ja oppivelvollisuuslain voimaan astumi- sen välillä oli kulunut aikaa noin kaksi kuukautta. Aihesuunnitelmasta työsuunnitelman laadintaa siir- tyessäni kartoitin valtakunnallisen Valpas-verkoston jäseniltä tarvetta asuinkunnan ohjaus- ja val- vontavastuussa olevien työntekijöiden tärkeimpien työtehtävien listaamisesta ja tehtävänkuvan kir- jaamisesta. Valtakunnallisesti nähtiin tarve aiheen tutkimiselle ja kehittämiselle. Useista kunnista il- maistiin halukkuus vastata kyselyyn, jotta muutkin kunnat pääsisivät hyödyntämään kyselyn tuotta- mia vastauksia oman tehtävänkuvansa kehittämisessä. Alkuinnostukseen peilaten olin kuitenkin hie- man pettynyt asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuussa oleville työntekijöille suunnatun kyselyn matalaan vastausprosenttiin.

Opinnäytetyön laajempaa työelämäyhteyttä ja merkitystä pohdittaessa, voidaan nähdä, että tulokset ja tuotos on hyödynnettävissä työn näkyväksi tekemisessä. Asuinkuntien ohjaus- ja valvontavastuu on vielä käsitteenä ja työnä suhteellisen tuore ja tuntematon tehtävä. Lakiuudistus on tuonut muka- naan uutta termistöä ja tehtäviä, joiden kehittäminen ja jalkauttaminen ottaa aikansa. Sujuvan yh- teistyön rakentamisen näkökulmasta keskeisimpien toimijoiden tulisi tietää kunkin tahon roolit, vel- voitteet ja tehtävät lakiuudistuksen täytäntöönpanossa. Opinnäytetyö avaa asuinkuntien ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyviä keskeisempiä tehtäviä ja tuotos tarjoaa raamit työskentelylle. Työtä voi- daan hyödyntää esimerkiksi toisen asteen oppilaitoksissa, pohdittaessa, miten asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavan asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää oppivelvollisten ohjauksessa opinnoista putoamisen ennaltaehkäisemiseksi.

Opinnäytetyössä toteutui laadullisen tutkimuksen ydintavoite vastata kysymykseen: ”Mistä ilmiössä on kyse?”. Opinnäytetyössä tutkin uutta ilmiötä, josta ei ole vielä ennättänyt syntyä laajaa tutkimustietoa ja teoriaa. Pyrin selittämään ilmiötä ja laatimaan kattavan kuvauksen uudesta kunnille osoitettavasta tehtävästä niin, että se voisi toimia aihiona jatkotutkimusaiheille ja uusien mallien kehittämiseksi. (Kananen 2012, 29–30.) Toivon, että työlläni olen luonut pohjaa työkentän kehittämiseksi ja edistänyt kunnissa työskentelevien valvonta- ja ohjausvastaavien halua kehittää omaa tehtäväkuvansa.

Oppivelvollisuuslain laajenemiseen liittyvää kehittämistyötä ja tutkittavaa on vielä paljon. Kehitettävää olisi muun muassa valtakunnallisesti yhtenäisten ohjausprosessien luomisessa ja työssä käytettävien kirjaamisjärjestelmien sekä kirjaamiskäytänteiden yhdenmukaistamisessa. Kuopiossa tulisi luoda oppivelvollisuusohjaajan käsikirja työn tueksi ja avuksi työhön perehdyttämiseen. Alkuperäinen tarkoitukseni oli nivoa käsikirjan laatiminen osaksi opinnäytetyötä, työn laajuuden vuoksi päädyin rajaamaan sen pois kehittämistyöstäni. Käsikirjan luominen on myös selvästi erillinen kokonaisuus ja olisi vaatinut toisenlaisiin taustateorioihin perehtymistä ja erilaisten menetelmien käyttämistä. Kuopiossa tulisi myös kehittää yhteistyössä eri toimijoiden kanssa opinnoista pudonneiden oppivelvollisten palvelupolkuja ja vahvistaa tarpeenmukaisten palvelujen saatavuutta.

Valtakunnallisen Valpas-verkoston jäsenmäärä kasvaa koko ajan ja uskon, että tällä verkostolla olisi paljon annettavaa oppivelvollisuuden laajenemiseen sekä asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvässä kehittämisessä ja tutkimisessa. Opinnäytetyön kyselyiden lähettämishetkellä maaliskuussa verkoston jäseniä oli seitsemänkymmentä (70) ja huhtikuussa jäsenmäärä oli jo kahdeksankymmentäkuusi (86). Tulevaisuudessa kasvavan valtakunnallisen verkoston koordinointi tulee edellyttämään toimiakseen kehittämistä. Muun muassa Microsoft Teamsin käyttäminen eri organisaatioissa työskentelevien työntekijöiden kohtaamis-, tiedonjako- ja kouluttautumisalustana ei ole täysin mutkaton ja vaatii ryhmän ylläpitäjältä suurta sitoutumista verkoston koordinoimiseen. Jatkossa tulisi mahdollisesti kartoittaa uuden käyttötarkoitukseensa soveltuvamman yhteisöllisen toiminta-alueen sekä olemassa olevien materiaalien kokoamista ja siirtämistä.

Opinnäytetyön jatkotutkimusaiheet ovat työelämän kehittämiseen suuntaavia ja soveltuvat mielestäni hyvin sosiaali- ja terveysalan kehittämisen ja johtamisen tutkintoa (YAMK) tai sosionomin (AMK) tutkintoa suorittaville. Vaikka asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaaville suunnattuun kyselyyn vastanneista vain neljä oli koulutukseltaan sosionomeja, koen että oma koulutustaustani eli sosionomin koulutus on antanut minulle hyvän pohjan asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta suoriutumiseen. Sosionomi-opinnot tarjoavat välineitä työn edellyttämään laajaan verkostotyöhön, palveluohjaukseen, asiakkaan tilanteen arvioimiseen, terveyden ja osallisuuden edistämiseen, oikeanlaisen tuen tarjoamiseen ja syrjäytymisen ehkäisemiseen sekä auttaa ymmärtämään ihmisten erilaisia elämäntilanteita ja haasteita (Talentia 2020, Sosionomikoulutus). Oppivelvollisuuden laajenemiseen liittyviä teemoja voisi tuoda osaksi sosionomin opintoja. Etenkin, jos opiskelija suuntaa opintojaan lasten- ja nuorten parissa tehtävään työhön hän tuskin voi välttyä monen toimialan ja sektorin läpi leikkaavalta oppivelvollisuuslailta. Oppivelvollisuuden laajeneminen koskee muun muassa kouluja ja oppilaitoksia, lastensuojelua, nuorisopalveluja, sosiaali- ja terveyspalveluja ja kolmatta sektoria. Sosionomi voi työskennellä kaikilla edellä mainituista työkentistä.

Kehittämistyön toteuttamisella on ollut minulle myös henkilökohtainen merkitys ja tavoite. Tahdoin saada tolkkua tolkuttomaan ja kohentaa omaa työssäjaksamistani selkeyttämällä tehtäväkuvaani. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastaavilta kerätty aineisto toimi minulle vertaistukena. Työ on uutta kaikille sen toteuttajille ja keskeneräisyyden sietäminen kuuluu prosessiin. Toivon, että tekevästäni työstä ja tuloksista olisi apua myös muiden kuntien työntekijöille, jotka painivat valmiin lain kanssa keskeneräisellä kentällä.

Oppivelvollisuusohjaajan paikalliselle yhteistyöverkostolle ja sidosryhmille kohdennetussa kyselyssä vastaajat saivat kyselylomakkeen viimeisessä osiossa lähettää terveisiä oppivelvollisuusohjaajalle. Kyselyn viimeisin osion terveiset verkostojen jäseniltä olivat kannustavia ja kiitosta antavia. Palasin saamaani palautteeseen pitkin oppinäytetyöprosessia. Kommentit motivoivat minua työssäni nyt sekä tulevaisuudessa. Ilman verkostojen tukea oppivelvollisuusohjaajan työn toteuttaminen olisi mahdotonta.

Mika Waltari (1935, 106) on korostanut kirjoittamassaan oppaassa aloitteleville kirjailijoille, että koskaan ei saisi kirjoittaa aiheesta, josta ei tiedä mitään. Mielestäni tämä pätee myös tutkimuksen tekemiseen ja etenkin työelämän kehittämiseen. Waltarin antama ohjenuora aloitteleville kirjailijoille on puhutellut ja kannustanut jatkamaan oman aiheen parissa läpi opinnäytetyöprosessin: "Aloittelijan asteella ollessasi sinun paras kirjoittaa vain sellaisista aiheista, jotka sivuavat omaa elämäsi, toimialaasi, saman talon asukkaita, tovereitasi, saman tehtaan työläisiä, saman konttorin arkipäivää. Silloin sinulla on mahdollisuus saada novelliisi se "eletyn elämän väkevä tuntu", jonka puuttuessa kirjoittamasi jää tehottomaksi, vaikka lauseparsi onkin kulunut tyylivirheeksi." (Waltari 1935, 106–107; Eskola & Suoranta 1998, 35).

LÄHTEET

- Aaltio, Iris & Puusa, Anu. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Johtamistaidon opisto, 153–166.
- Arthur, Diane 2006. Recruiting, interviewing, selecting and orienting new employees. 4. painos. New York: AMACOn Books.
- Eduskunta 2021. Oppivelvollisuuden laajentaminen. Verkkojulkaisu. Päivitetty 12.1.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LATI/Sivut/oppivelvollisuuden-laajentaminen.aspx. Viitattu 3.1.2022.
- Eräsaari, Risto 2002. Avoimen asiantuntijuuden analytiikka. Teoksessa Ilkka Pirttilä & Susan Eriksson (toim.) Asiantuntijoiden areenat. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 21–38.
- Eskola, Jari 2018. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 209–231.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan sosiaalirahaston valintaesitys; Työllisyyden palvelutori. Verkkojulkaisu. Päivitetty 5.3.2020. https://www.pohjois-savo.fi/media/liitetiedostot/paatoksenteke/myr/2020/2_maalisk2020_kirjallinen-menettely/liite_3_tyollisyyden_palvelutori.pdf. Viitattu 19.4.2022.
- HE 173/2020 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200173>. Viitattu 26.11.2021.
- Helsilä, Martti 2009. Henkilöstöasioita esimiehille. Helsinki: Otava.
- Jurmu, Liisa 2021. Millaisella asiantuntijuudella tulevaisuuden kunta rakennetaan? Väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1916-8>. Viitattu 6.4.2022.
- Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kauppila, Juhani & Kauppila, Päivi Annika 2015. Hyvinvointivaltio toimijuuden tukena. Teoksessa Päivi Annika Kauppila, Jussi Silvonen & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto, 17-38. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1. Viitattu 9.12.2021.
- Kiviniemi, Kari 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 73–87.
- Koivunen, Niina 2009. Collective expertise: Ways of organizing expert work in collective settings. Julkaisussa Journal of Management an Organization. Lynfielf. Vol 15, Iss.2, 258–276.
- Kunnallinen yleinen virka- ja työehtosopimus 2020–2021. Verkkojulkaisu. <https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2020>. Viitattu 24.4.2022.
- Kuntaliitto 2021. Yleiskirje 3/2021; Oppivelvollisuuden laajentaminen. Verkkojulkaisu. Päivitetty 4.1.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/yleiskirjeet/2021/oppivelvollisuuden-laajentaminen>. Viitattu 3.1.2022.

- Mäkinen, Sanna 2015. Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Päivi Annika Kauppila, Jussi Silvonen & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämäntulkku. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto, 103–128. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1. Viitattu 9.12.2021.
- Mäkinen, Sanna & Vanhalakka-Ruoho, Marjatta 2017. Guidance centers as sites for construction of agency among young people on the educational margins. Teoksessa Valerie Cohen-Scali & Laura Nota (toim.) International perspectives on current research in career counseling and guidance. Cham: Springer, 167–186.
- Määttä, Mirja & Souto, Anne-Mari 2020. Ohjaamo nuorten, ammattilaisten ja verkostojen silmin koettuna, tutkittuna ja tulkittuna. Teoksessa Mirja Määttä & Anne-Mari Souto (toim.) Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo: Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 5–10.
- Ohjaamo 2021. Lähin Ohjaamo. Verkkojulkaisu. Päivitetty 1.1.2021. <https://ohjaamot.fi/lahin-ohjaamo>. Viitattu 19.4.2022.
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritakoski, Jarno 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Onnismaa, Jussi 2011. Ohjaus- ja neuvontatyö: aikaa, huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.
- Opetushallituksen tiedote 23.11.2021. Oppivelvollisuuden laajentamisen myötä entistä useampi pääsi nopeasti jatko-opintojen pariin. Verkkojulkaisu. <https://www.oph.fi/fi/uutiset/2021/oppivelvollisuuden-laajentamisen-myota-entista-useampi-paasi-nopeasti-jatko-opintojen>. Viitattu 15.1.2022.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:45. Oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpano: seurantasuunnitelma 2021–2024. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön. Verkkojulkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163531/OKM_2021_45.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 15.1.2022.
- Oppivelvollisuuslaki 1214/2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>. Viitattu 1.11.2021.
- Osaallistava ja osaava Suomi -sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.1.2022.
- Parviainen, Jaana 2006. Kollektiivinen tiedon rakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa Jaana Parvinen (toim.) Kollektiivinen asiantuntijuus. Tampere: Tampere University Press, 155–187.
- Patton, Michael, Q. 2015. Qualitative Research and Evaluation Methods: integrating theory and practice. California: SAGE Publications, Inc.
- Puusa, Anu 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: Johtamistaidon opisto, 144–125.
- Saaristo, Kimmo 2000. Avoin asiantuntijuus: Ympäristökysymys ja monimuotoinen ekspertiisi. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto
- Seppänen-Järvelä, Riitta 2006. Suunnittelu Rationalismista hyviin käytäntöihin. Kehittämisen menetelmien ja ajattelutapojen muodonmuutos. Teoksessa Riitta Seppänen-Järvelä & Vappu Karjalainen (toim.) Kehittämistyön risteyksissä. Helsinki: Stakes, 17–34.

Seuri, Allan, Uusitalo, Roope & Hanna, Virtanen 2018. Pitäisikö oppivelvollisuusikä nostaa 18-ikävuoteen? Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 23.1.2018. Seuri_Uusitalo_Virtanen_2018.pdf (talouspolitiikanarviointineuvosto.fi). Viitattu 14.1.2022.

Sirvio, Piritta 2021. Asuinkunnan uudet tehtävät. Webinaari. Asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu. Opetus- ja kulttuuriministeriö 12.4.2021. <https://okm.fi/documents/1410845/70043462/Oppivelvollisuus+asuinkunnan+ohjaus-+ja+valvontavastuu+12.4.2021.pdf/ce568ea5-ffe3-e0d7-2826-e4feae31caf7/Oppivelvollisuus+asuinkunnan+ohjaus-+ja+valvontavastuu+12.4.2021.pdf?t=1618220817215>. Viitattu 12.1.2022.

Swanson, Richard A. 2007. Analysis for Improving Performance. Tools for Diagnosing Organizations and Documenting Workplace Expertise. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.

Talentia 2020. Sosionomikoulutus. Verkkojulkaisu. <https://www.talentia.fi/sosionomitjaohjaajat/sosionomi-paikallaan/sosionomikoulutus/>. Viitattu 20.4.2022.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Toiviainen, Sanna 2019. Suhteisia elämänpolkuja-yksilöiden elämänhallinta: koulutuksen ja työelämän marginaalissa olevien nuorten toimijuus ja ohjaus. Väitöskirja. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Valli, Raine 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimus metodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 92–116.

Valli, Raine 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, Raine & Perkkilä, Päivi 2018. Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimus metodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 117–128.

Veivo, Lea & Mäntykivi, Kirsi 2021. Pedagoginen konsultaatio osana erityisopettajan työtä. Julkaisussa e-Erika: Erityispedagogista tutkimusta ja koulutuksen arviointia -verkkolehti 1/2021, 16–22. <https://journals.helsinki.fi/e-erika/article/view/1588/1506>. Viitattu 18.1.2022.

Vilka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Waltari, Mika 1935. Aiotko kirjailijaksi? Helsinki: WSOY.

Åkerbland, Leena 2015. Hämmennystä ja reittivalinnan vaikeutta- prekaari toimijuus. Teoksessa Päivi Annika Kauppila, Jussi Silvonen & Marjatta Vanhalakka-Ruoho (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku. Joensuu: Itä-Suomen Yliopisto, 129–144. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/15099/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf?sequence=1. Viitattu 9.12.2021.

LIITE 1: ASUINKUNNAN OHJAUS- JA VALVONTAVASTAAVAT-SAATEKIRJE

Hei,

Oppivelvollisuus laajeni 1.8.2021. Laajentunut oppivelvollisuus toi kunnille uusia vastauita ja veloituksia, joidenka järjestämisestä kunnat ovat saaneet päättää itsenäisesti. Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa, mitkä ovat asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavien työntekijöiden keskeisimmät lakisäateiset työtehtävät sekä muut laajentuneeseen oppivelvollisuuteen liittyvät tehtävät.

Viestin liitteenä oleva kysely on osa Savonian-ammattikorkeakouluun toteutettavaa opinnäytetyötä (YAMK sosionomi). Opinnäytetyö toteutetaan työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen tavoitteena on kartoittaa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden työtehtäviä sekä jäsentää ja kirjata Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänk kuva. Kyselyn tuottamaa materiaalia tullaan käyttämään kunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtävänkuvan rakentamisessa.

Kysely on suunnattu valtakunnallisen Valpas-ohjaajien verkostolle ja se lähetetään kaikille verkoston jäsenille yhteisen Teams-alustan kautta. Kysely sisältää yhteensä 7 kysymystä ja siihen vastaaminen vie noin 15 minuuttia. Pyydän sinua vastaamaan kyselyyn alla löytyvän linkin kautta 1.-15.3.2022 välisenä aikana. Aiheen tuoreuden vuoksi jokainen vastaus on arvokas ja auttaa kehittämään ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden työtä niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin.

Kysely toteutetaan Webropol-kyselynä ja opinnäytetyötä varten kerätty aineisto käsitellään niin, etteivät kyselyyn vastanneet ole niistä tunnistettavissa. Kysely toteutetaan anonyymisti eivätkä vastaukset yhdisty vastaajan kyselylinkin kautta. Vastaamalla kyselyyn annat samalla suostumuksen siihen, että vastauksiasi voidaan hyödyntää opinnäytetyön aineistona. Kyselyn tietosuojaselosteen löydät lomakkeen liitteestä.

Lisätietoja kyselystä ja kehittämistyöstä voit saada opinnäytetyön toteuttajalta:

Loviisa Silmäri

044 718 4492

loviisa.silmari@edu.savonia.fi

Kiitos vastauksestasi jo etukäteen!

Linkki kyselyyn:

<https://link.webropol.com/s/tyotehtavatkysely2022>

Ystävällisin terveisin

Loviisa Silmäri

LIITE 2: ASUINKUNNAN OHJAUS- JA VALVONTAVASTAAVAT-KYSELYLOMAKE

Kysely asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden työtehtävistä

Oppivelvollisuus laajeni 1.8.2021. Laajentunut oppivelvollisuus toi kunnille uusia vastauita ja velvoitteita, joidenka järjestämisestä kunnat ovat saaneet päättää itsenäisesti. Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa, mitkä ovat asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta vastaavien työntekijöiden keskeisimmät lakisääteiset työtehtävät sekä muut laajentuneeseen oppivelvollisuuteen liittyvät tehtävät.

Kysely on osa Savonian-ammattikorkeakouluun toteutettavaa opinnäytetyötä (YAMK sosionomi). Opinnäytetyö toteutetaan työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen tavoitteena on kartoittaa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden tehtäviä sekä jäsentää ja kirjata Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva. Kyselyn tuottamaa materiaalia tullaan käyttämään kunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtäväkuvan rakentamisessa.

Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto käsitellään niin, etteivät kyselyyn vastanneet ole niistä tunnistettavissa. Vastaamalla kyselyyn annat samalla suostumuksen siihen, että vastauksiasi voidaan hyödyntää opinnäytetyön aineistona.

1. Tehtävänimike:

2. Koulutus, jolla työskentelet tehtävässä:

- Opinto-ohjaaja
- Erityisopettaja/erityisluokanopettaja
- Aineenopettaja
- Luokanopettaja
- Rehtori
- Sosionomi
- Yhteisöpedagogi
- Muu, mikä?

3. Kuinka paljon työajastasi on resursoitu oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontatyöhön?

- 25%
- 50%
- 100%
- Muu _____

4. Onko tehtäväkuvasi laadittu ja kirjattu?

- Kyllä
- Ei
- Tehtäväkuvaa ollaan parhaillaan kirjaamassa

5. Jos vastasit edelliseen kysymykseen "Ei", koetko työsi kannalta tarpeellisena, että tehtäväkuvasi kirjattaisiin? Miksi?

6. Mitkä ovat asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuuseen liittyvät keskeisimmät lakisäätöiset työtehtäväsi?

7. Mitä muita sellaisia oppivelvollisuuden laajentumiseen liittyviä työtehtäviä sinulla on, joita laki ei suoranaisesti velvoita, mutta ne liittyvät selvästi oppivelvollisuuden laajenemiseen?

TIETOSUOJASELOSTE

LIITE 3: ASUINKUNNAN OHJAUS- JA VALVONTAVASTAAVAT-TIETOSUOJASELOSTE

OPINNÄYTETYÖHÖN LIITETTÄVÄ
TIETOSUOJASELOSTE
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
13 ja 14 artiklat
Laatimispäivä: 1.3.2022

Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Olet osallistumassa Savonia-ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos et osallistu tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen. Jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen, ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa. Tämän selosteen kohdassa 14 kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Nimi: Loviisa Silmäri
Osoite: Asemakatu 38-40, 3krs. 70100 Kuopio
Puhelinnumero: 044 718 4492
Sähköpostiosoite: loviisa.silmari@edu.savonia.fi

Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Kysely on osa Savonian-ammattikorkeakouluun toteutettavaa opinnäytetyötä (YAMK sosionomi). Opinnäytetyö toteutetaan työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen tavoitteena on kartoittaa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden tehtäviä sekä jäsentää sekä kirjata Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva. Kyselyn tuottamaa materiaalia tullaan käyttämään kunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtävänkuvan rakentamisessa.

Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto käsitellään niin, etteivät kyselyyn vastanneet ole niistä tunnistettavissa. Vastaamalla kyselyyn annat samalla suostumuksen siihen, että vastauksiasi voidaan hyödyntää opinnäytetyön aineistona.

Tutkimuksen suorittajat

Loviisa Silmäri

Tutkimuksen nimi ja tutkimuksen kestoaika

Tutkimuksen nimi: OPPIVELVOLLISUUDEN OHJAUS- JA VALVONTAVASTUU ASUINKUNNASSA – Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva

Henkilötietojen käsittelyn kesto:

Tietoja käsitellään opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyön on määrä valmistua syksyllä 2022.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella.

Henkilötietojen käsittelyperusta tässä tutkimuksessa on

- tutkittavan suostumus
 tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi

Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää

Vastaajan tehtävänimike.

Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

Tiedot kerätään sähköisesti toteutettavalla Webropol-kyselyllä.

Tietojen siirto tai luovuttaminen edelleen

Henkilötietoja ei siirretä tai luovuteta edelleen.

Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä tai luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Manuaalisen aineiston suojaaminen: Ei käsitellä manuaalista aineistoa

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot:

käyttäjätunnus salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta
 muu, mikä:

Suorien tunnistetietojen käsittely:

Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa
 Aineisto analysoidaan suorien tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään
 Tutkimusrekisteri arkistoidaan:
 ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavan yhteystiedot

Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava on hallinnon suunnittelija Mervi Hätinen. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@savonia.fi

Mitä oikeuksia sinulla on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu henkilö.

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuojasetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritettun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuojasetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi tutkimuksessa ja mitä henkilötietojasi tutkimuksessa käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuojasetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuojasetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- b) peruat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta

- a) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä
- b) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
- c) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa tutkija voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- c) tutkija ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada tutkijalle toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin tutkija ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Tutkija voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalainsäädäntöä säädettyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki

Vaihde: 029 56 66700

Faksi: 029 56 66735

Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi

LIITE 4: YHTEISTYÖVERKOSTOT JA SIDOSRYHMÄT-SAATEKIRJE

Hei yhteistyöverkostoni jäsen,

Oppivelvollisuus laajeni 1.8.2021. Laajentunut oppivelvollisuus toi kunnille uusia vastauita ja velvoitteita, joidenka järjestämisestä kunnat ovat saaneet päättää itsenäisesti. Kuopion kaupunki vastasi uusiin vaateisiin perustamalla kuntaan oppivelvollisuusohjaajan toimen. ***Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa yhteistyöverkostojen ja sidosryhmien kokemuksia yhteistyöstä oppivelvollisuusohjaajan kanssa sekä kerätä kehitysideoita ja toiveita, mitä oppivelvollisuusohjaajan työltä odotetaan.***

Viestin liitteenä oleva kysely on osa Savonian-ammattikorkeakouluun toteutettavaa opinnäytetyötä (YAMK sosionomi). Opinnäytetyö toteutetaan työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen tavoitteena on kartoittaa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden työtehtäviä sekä jäsentää ja kirjata Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva. Kyselyn tuottamaa materiaalia tullaan hyödyntämään Kuopion kaupungin ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtäväkuvan rakentamisessa.

Kysely on suunnattu oppivelvollisuusohjaajan yhteistyöverkostojen ja sidosryhmien jäsenille ja se lähetetään vastaanottajille sähköpostitse. Kysely sisältää yhteensä 9 kysymystä ja siihen vastaaminen vie noin 10 minuuttia. Pyydän sinua vastaamaan kyselyyn alla löytyvän linkin kautta 14.-21.3.2022 välisenä aikana. Aiheen tuoreuden vuoksi jokainen vastaus on arvokas ja auttaa kehittämään ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden työtä niin paikallisesti kuin jatkossa myös valtakunnallisesti.

Kysely toteutetaan Webropol-kyselynä ja opinnäytetyötä varten kerätty aineistoa käsitellään niin, etteivät kyselyyn vastanneet ole niistä tunnistettavissa. Kysely toteutetaan anonyymisti eivätkä vastaukset yhdisty vastaajan sähköpostiosoitteeseen. Vastaamalla kyselyyn annat samalla suostumuksen siihen, että vastauksiasi voidaan hyödyntää opinnäytetyön aineistona. Kyselyn tietosuojaselosteen löydät lomakkeen liitteestä.

Lisätietoja kyselystä ja kehittämistyöstä voit saada opinnäytetyön toteuttajalta:

Loviisa Silmäri

044 718 4492

loviisa.silmari@edu.savonia.fi

Linkin kyselyyn löydät alta.

Kiitos vastauksestasi jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin

Loviisa Silmäri

oppivelvollisuusohjaaja

LIITE 5: YHTEISTYÖVERKOSTOT JA SIDOSRYHMÄT-KYSELYLOMAKE

KYSELY OPPIVELVOLLISUUSOHJAAJAN
YHTEISTYÖVERKOSTOILLE JA SIDOSRYHMILLE

Oppivelvollisuus laajeni 1.8.2021. Laajentunut oppivelvollisuus toi kunnille uusia velvoitteita ja tehtäviä. Kuopion kaupunki vastasi uusiin vaateisiin perustamalla kuntaan oppivelvollisuusohjaajan toimen. Tämän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa yhteistyöverkoston ja sidosryhmien kokemuksia yhteistyöstä oppivelvollisuusohjaajan kanssa sekä kartoittaa tehtävänkuvaa kohtaan kohdistuvia kehitysideoita ja toiveita.

Kysely on osa Savonian-ammattikorkeakouluun toteutettavaa opinnäytetyötä (YAMK sosionomi). Opinnäytetyö toteutetaan työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen tavoitteena on kartoittaa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden keskeisiä työtehtäviä sekä jäsentää ja kirjata Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva. Kyselyn tuottamaa materiaalia tullaan käyttämään Kuopion kaupungin ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtävänkuvan rakentamisessa.

Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto käsitellään niin, etteivät kyselyyn vastanneet ole niistä tunnistettavissa. Kysely toteutetaan anonyymisti eivätkä vastaukset yhdisty vastaajan sähköpostiosoitteen kautta. Vastaamalla kyselyyn annat samalla suostumuksen siihen, että vastauksiasi voidaan hyödyntää opinnäytetyön aineistona. Kyselyn tietosuojaselosteen löydät lomakkeen liitteestä.

1. Tehtävänimike:

2. Työskentelen:

- Peruskoulussa
- Toisen asteen oppilaitoksessa
- Sosiaali- ja terveyspalveluissa
- Muu, mikä?

3. Tiedätkö, mitä Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaaja tekee ja millaisissa asioissa häneen voi olla yhteydessä?

- Kyllä
- Vielä hieman epäselvää
- En

4. Oletko tehnyt yhteistyötä oppivelvollisuusohjaajan kanssa?

Kyllä

En

5. Millaisissa asioissa olet tehnyt yhteistyötä tai ollut yhteydessä Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajaan?

6. Koetko saaneesi vastauksen kysymykseesi tai tarpeenmukaista ohjausta tilanteessa?

Kyllä

En, miksi? _____

7. Oletko kokenut, että yhteistyö oppivelvollisuusohjaajan kanssa on edistänyt oppivelvollisen asiaa tai lisännyt omaa tietämystäsi laajentuneesta oppivelvollisuudesta?

Kyllä

En, miksi? _____

8. Kehitysideat ja toiveesi oppivelvollisuusohjaajan työtä kohtaan tulevaisuudessa:

9. Terveiset Kuopion oppivelvollisuusohjaajalle:

[TIETOSUOJASELOSTE](#)

LIITE 6: YHTEISTYÖVERKOSTOT JA SIDOSRYHMÄT-TIETOSUOJASELOSTE

OPINNÄYTETYÖHÖN LIITETTÄVÄ
TIETOSUOJASELOSTE
EU:n yleinen tietosuoja-asetus
13 ja 14 artiklat
Laatimispäivä: 1.3.2022

Tietoa tutkimukseen osallistuvalla

Olet osallistumassa Savonia-ammattikorkeakoulussa tehtävään opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen. Tässä selosteessa kuvataan, miten henkilötietojasi käsitellään tutkimuksessa.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Sinuun ei kohdistu mitään negatiivista seuraamusta, jos et osallistu tutkimukseen tai jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen. Jos keskeytät osallistumisesi tutkimukseen, ennen keskeytystä kerättyä aineistoa voidaan kuitenkin käyttää tutkimuksessa. Tämän selosteen kohdassa 14 kerrotaan tarkemmin, mitä oikeuksia sinulla on ja miten voit vaikuttaa tietojesi käsittelyyn.

Tutkimuksen rekisterinpitäjä

Nimi: Loviisa Silmäri
Osoite: Asemakatu 38-40, 3krs. 70100 Kuopio
Puhelinnumero: 044 718 4492
Sähköpostiosoite: loviisa.silmari@edu.savonia.fi

Kuvaus tutkimushankkeesta ja henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Kysely on osa Savonian-ammattikorkeakouluun toteutettavaa opinnäytetyötä (YAMK sosionomi). Opinnäytetyö toteutetaan työelämän tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sen tavoitteena on kartoittaa oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuussa olevien työntekijöiden tehtäviä sekä jäsentää sekä kirjata Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva. Kyselyn tuottamaa materiaalia tullaan käyttämään kunnan ohjaus- ja valvontavastuussa olevan työntekijän tehtävänkuvan rakentamisessa.

Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto käsitellään niin, etteivät kyselyyn vastanneet ole niistä tunnistettavissa. Vastaamalla kyselyyn annat samalla suostumuksen siihen, että vastauksiasi voidaan hyödyntää opinnäytetyön aineistona.

Tutkimuksen suorittajat

Loviisa Silmäri

Tutkimuksen nimi ja tutkimuksen kestoaika

Tutkimuksen nimi: OPPIVELVOLLISUUDEN OHJAUS- JA VALVONTAVASTUU ASUINKUNNASSA – Kuopion kaupungin oppivelvollisuusohjaajan tehtävänkuva

Henkilötietojen käsittelyn kesto:

Tietoja käsitellään opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyön on määrä valmistua syksyllä 2022.

Henkilötietojen käsittelyn oikeusperuste

Henkilötietoja käsitellään yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisella perusteella.

Henkilötietojen käsittelyperusta tässä tutkimuksessa on

- tutkittavan suostumus
 tieteellinen tai historiallinen tutkimus tai tilastointi

Mitä henkilötietoja tutkimusaineisto sisältää

Vastaajan tehtävänimike.

Arkaluonteiset henkilötiedot

Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia henkilötietoja.

Mistä lähteistä henkilötietoja kerätään

Tiedot kerätään sähköisesti toteutettavalla Webropol-kyselyllä.

Tietojen siirto tai luovuttaminen edelleen

Henkilötietoja ei siirretä tai luovuteta edelleen.

Tietojen siirto tai luovuttaminen EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Henkilötietoja ei siirretä tai luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

Henkilötietojen suojauksen periaatteet

Tiedot ovat salassa pidettäviä.

Manuaalisen aineiston suojaaminen: Ei käsitellä manuaalista aineistoa

Tietojärjestelmissä käsiteltävät tiedot:

käyttäjätunnus salasana käytön rekisteröinti kulunvalvonta
 muu, mikä:

Suorien tunnistetietojen käsittely:

Suorat tunnistetiedot poistetaan analysointivaiheessa
 Aineisto analysoidaan suorien tunnistetiedoin, koska (peruste suorien tunnistetietojen säilyttämiselle):

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen päättymisen jälkeen

Tutkimusrekisteri hävitetään
 Tutkimusrekisteri arkistoidaan:
 ilman tunnistetietoja tunnistetiedoin

Mihin aineisto arkistoidaan ja miten pitkäksi aikaa:

Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaavan yhteystiedot

Savonia-ammattikorkeakoulun tietosuojavastaava on hallinnon suunnittelija Mervi Hätinen. Häneen saa yhteyden sähköpostiosoitteesta tietosuojavastaava@savonia.fi

Mitä oikeuksia sinulla on ja oikeuksista poikkeaminen

Yhteyshenkilö tutkittavan oikeuksiin liittyvissä asioissa on tämän ilmoituksen kohdassa 1 mainittu henkilö.

Suostumuksen peruuttaminen (tietosuoja-asetuksen 7 artikla)

Sinulla on oikeus peruuttaa antamasi suostumus, mikäli henkilötietojen käsittely perustuu suostumukseen. Suostumuksen peruuttaminen ei vaikuta suostumuksen perusteella ennen sen peruuttamista suoritetun käsittelyn lainmukaisuuteen.

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi tutkimuksessa ja mitä henkilötietojasi tutkimuksessa käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista seuraavissa tapauksissa:

- a) henkilötietoja ei enää tarvita niihin tarkoituksiin, joita varten ne kerättiin tai joita varten niitä muutoin käsiteltiin
- b) peruat suostumuksen, johon käsittely on perustunut, eikä käsittelyyn ole muuta laillista perustetta

- a) vastustat käsittelyä (kuvaus vastustamisoikeudesta on alempana) eikä käsittelyyn ole olemassa perusteltua syytä
- b) henkilötietoja on käsitelty lainvastaisesti; tai
- c) henkilötiedot on poistettava unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön perustuvan rekisterinpitäjään sovellettavan lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen, jos kyseessä on jokin seuraavista olosuhteista:

- a) kiistät henkilötietojen paikkansapitävyyden, jolloin käsittelyä rajoitetaan ajaksi, jonka kuluessa tutkija voi varmistaa niiden paikkansapitävyyden
- b) käsittely on lainvastaista ja vastustat henkilötietojen poistamista ja vaadit sen sijaan niiden käytön rajoittamista
- c) tutkija ei enää tarvitse kyseisiä henkilötietoja käsittelyn tarkoituksiin, mutta sinä tarvitset niitä oikeudellisen vaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi
- d) olet vastustanut henkilötietojen käsittelyä (ks. tarkemmin alla) odottaessa sen todentamista, syrjäyttävätkö rekisterinpitäjän oikeudet perusteet rekisteröidyn perusteet.

Oikeus siirtää tiedot järjestelmästä toiseen (tietosuoja-asetuksen 20 artikla)

Sinulla on oikeus saada tutkijalle toimittamasi henkilötiedot jäsennellyssä, yleisesti käytetyssä ja koneellisesti luettavassa muodossa, ja oikeus siirtää kyseiset tiedot toiselle rekisterinpitäjälle, jos käsittelyn oikeusperuste on suostumus tai sopimus, ja käsittely suoritetaan automaattisesti.

Kun käytät oikeuttasi siirtää tiedot järjestelmästä toiseen, sinulla on oikeus saada henkilötiedot siirrettyä suoraan rekisterinpitäjältä toiselle, jos se on teknisesti mahdollista.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin tutkija ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää rekisteröidyn edut, oikeudet ja vapaudet tai jos se on tarpeen oikeusvaateen laatimiseksi, esittämiseksi tai puolustamiseksi. Tutkija voi jatkaa henkilötietojesi käsittelyä myös silloin, kun sen on tarpeellista yleistä etua koskevan tehtävän suorittamiseksi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kohdassa kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalainsäädäntöä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Valitusoikeus

Sinulla on oikeus tehdä valitus tietosuojavaltuutetun toimistoon, mikäli katsot, että henkilötietojesi käsittelyssä on rikottu voimassa olevaa tietosuojalainsäädäntöä.

Yhteystiedot:

Tietosuojavaltuutetun toimisto

Käyntiosoite: Ratapihantie 9, 6. krs, 00520 Helsinki

Postiosoite: PL 800, 00521 Helsinki

Vaihde: 029 56 66700

Faksi: 029 56 66735

Sähköposti: tietosuoja(at)om.fi

LIITE 7: KUOPION KAUPUNGIN OPPIVELVOLLISUUSOHJAAJAN TEHTÄVÄNKUVA

KUOPIO**Kuopion kaupunki**
Kasvu ja oppiminen
Lukiokoulutuksen tukipalvelut**Tehtäväkuva**

1 (2)

Oppivelvollisuusohjaajan tehtäväkuva

12.8.2022

Tehtävän tarkoitus:

Oppivelvollisuusohjaaja vastaa oppivelvollisuuslaissa (1214/2020) asuinkunnalle määritellyistä oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontatehtävistä. Oppivelvollisuusohjaajan ohjaus- ja valvontavastuulla ovat perusopetuksen päättäneet opiskelijat. Oppivelvollisuusohjaaja tekee laaja-alaista verkostotyötä työn edellyttämien toimijoiden kanssa ja kehittää yhteistyössä oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontakäytänteitä sekä palveluprosesseja.

Asuinkunnan oppivelvollisuuden ohjaus- ja valvontavastuu:

- Seuraa Valpas-järjestelmän kautta saapuvia valvontailmoituksia sekä tarkastaa säännöllisesti kunnan oppivelvollisuusikäisten tilanteet automaattisella haulilla.
- Ohjaa ja valvoo asuinkunnan roolissa oppivelvollisuuden suorittamista aina silloin, kun sitä ei ole säädetty muun toimijan tehtäväksi oppivelvollisuuslain 14 § mukaisesti.
- Selvittää oppivelvollisen tilannetta ja tuen tarvetta yhdessä oppivelvollisen ja tämän huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa.
- Ohjaa vailla opiskelupaikkaa olevia oppivelvollista hakeutumaan oppivelvollisuuslain 4 §:ssä tarkoitettuun hänelle soveltuvaan koulutukseen
- Seuraa oppivelvollisen hakeutumista oppivelvollisuuslain edellyttämään koulutukseen ja huolehtii, että oppivelvollinen ottaa oppivelvollisuuslain mukaisen opiskelupaikan vastaan ja varmistaa, että oppivelvollinen aloittaa koulutuksen saamassaan opiskelupaikassa
- Ohjaa oppivelvollista tarvittaessa muiden tarkoituksenmukaisten palveluiden piiriin
- Ohjaa tarvittaessa hakemaan oppivelvollisuuden suorittamiseen keskeyttämistä ja ohjaa oppivelvollista tarkoituksenmukaisten kuntouttavien tukitoimien ja palveluiden piiriin oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisen ajaksi
- Seuraa oppivelvollisen tilannetta määräaikaisen keskeytyksen aikana sekä arvioi perusteita keskeytyksen jatkamiselle tai päättämiseksi ennen määräaikaa
- Kirjaa systemaattisesti työskentelyään oppivelvollisten kanssa Assi-järjestelmään

Oppivelvollisuuslain mukaiset hallintopäätökset:

- Valmistelee valvontailmoitusten kautta tulleiden oppivelvollisten oppivelvollisuuslain 7§ mukaisen oppivelvollisuuden suorittamisen keskeyttämisspäätökset
- Järjestää oppivelvollisuuslain 15 § mukaisen opiskelupaikan osoittamispäätöksen edellyttämät kuulemiset
- Valmistelee oppivelvollisuuslain 15 § mukaisen opiskelupaikan osoittamispäätöksen

Kuopion kaupunki

Kasvu ja oppiminen

Lukiokoulutuksen tukipalvelut

Oppivelvollisuuslakiin liittyvä kehittämis- ja verkostotyö:

- Tekee laaja-alaista ja tiivistä verkostotyötä oppilaitosten, oppivelvollisten, huoltajien, sosiaalityön, terveydenhuollon ja paikallisten nuorten palvelu- ja ohjausverkostojen kanssa
- Tekee konsultatiivista ja ennaltaehkäisevää ohjaustyötä kartoittaen yhdessä toisen asteen oppilaitoksen henkilöstön kanssa keskeyttämisvaarassa olevien oppivelvollisten tilannetta, tarkoituksenmukaisia tukitoimia ja ohjaa tarvittaessa keskeyttämisprosessissa
- Kehittää ja koordinoi kunnassa oppivelvollisuuslain edellyttämiä ja oppivelvollisuuden suorittamista edistäviä rakenteita, käytänteitä, toimintatapoja ja yhteistyötä
- Ennakoi ja kehittää yhteistyössä vaativaa erityistä tukea tarvitsevien oppivelvollisten ehjiä koulupolkuja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
- Edistää yhteistyössä alueen oppilaitosten kanssa oppivelvollisten opiskelukykyä, opintoihin kiinnittymistä ja opintojen parissa pysymistä
- Koordinoi ja osallistuu alueellisesti oppivelvollisuuden suorittamista kehittävien ja lain toteutumista edistävien työryhmien toimintaa
- Tiedottaa verkostoja oppivelvollisuuslakiin liittyvistä asioista
- Ylläpitää omaa ammattitaitoaan, seuraa oppivelvollisuuslakiin liittyvää ajantasaista tietoa sekä valtakunnallisia kehityssuuntia
- Tekee yhteistyötä valtakunnallisella tasolla valvonta- ja ohjausvastuusta vastaavien toimijoiden kanssa sekä lainsäädäntöä ohjaavien tahojen kanssa
- Kehittää Kuopion Ohjaamon monialaista yhteistyö- ja ohjausosaamista
- Kehittää oppivelvollisuusohjauksen kirjaamiskäytänteitä ja Assi-järjestelmää

Muut työtehtävät:

- Toimii VALPAS-kuntavalvojan roolissa ja VALPAS-järjestelmän asiantuntijana
- Toimii Assi-järjestelmän pääkäyttäjänä
- Suorittaa muut lukio-opetuspäällikön määräämät tehtävät.